

Gönderim Tarihi: 06.04.2016 Kabul Tarihi: 23.02.2017

İKİNCİ SİYER ZEYLİNİN ÖN SÖZÜ VE NÂBÎ HAKKINDA YENİ BİLGİLER

Hasan GÜLTEKİN*

PREFACE OF THE NABÎ'S SECOND PART ADDENDUM AND NEW INFORMATION ABOUT NABÎ

Öz

17. asrın ünlü şair ve yazarı olan Nâbî'nin manzum ve mensur on eseri bulunmaktadır. Mensur eserlerinden birisi de Veysî'nin Dürretü't-tâc adıyla şöhret kazanmış olan siyerine yazdığı zeyldir. Bu zeyl iki parçadan oluşmakta olup birincisi H.1095 yılında kaleme alınmış fakat tamamlanamamıştır. Zeylin ikinci parçasının ise Nâbî'nin Halep'ten İstanbul'a döndüğü H. 1123 yılında yazılmış olduğu tahmin edilmektedir. Bu makalede birinci zeylden yirmi yıl sonra Veysî Siyerini tamamlamak amacıyla Nâbî'nin kaleme aldığı zeylin ikinci parçası tahlil edilecektir. Nâbî bu zeylinde birinci zeyli, kendi biyografisi, III. Ahmed ve Silahdar Ali Paşa hakkında önemli bilgiler vermektedir. Bu zeyline birinci zeylinde kaldığı yerden devam etmiş ve Velid bin Ukbe'nin zekat toplamak için Benî Mustalık kabilesine gönderilmesi konusuna kadar siyeri devam ettirmiştir. İkinci zeyl de burada bittiği için siyer zeyli yine yarım kalmıştır.

Anahtar Kelimeler: III. Ahmed, Silahdar Ali Paşa, Nâbî, 17. Asır Osmanlı Şairi, Siyer, Zeyl, Mukaddime, Biyografi.

Abstract

Nabi who the famous poet and writer of the 17th century has ten work in verse and prose. One of the Nabi's prose work is written addendum to Siyer of Hz. Muhammad who gained fame with the Dürretü't-tac who belonging to Veysî is Zeyl-i Siyer-i Nebevi. This addendum is consists of two parts and first addendum was written in H.1095 but could not be completed. The second part of the addendum must be written in the year H.1123 by Nabi when he returned to Istanbul from Aleppo. This article will be analyzed in the second part of addendum that was written by Nabi to complete the first part twenty years after. Nabi gives important information about his first part addendum and III. Ahmed and Silahdar Ali Pasha in this second part addendum. Nabi's second part addendum is begins the conquest of Mecca and continues until to collect zakat Velid bin Ukbe from Beni Mustalık tribe. Nabi's second part addendum also ended on this issue Hz. Muhammad's biography still remained unfinished.

---

*Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, e-posta: hgultekin@adu.edu.tr.

Keywords: Ahmed III (Twenty-Third Ottoman Sultan), Silahdar Ali Pasha (Ottoman Grand Vizier), Nabi, 17th Centruy Ottoman Poet, Hz. Muhammad's Biography, Addendum, Preface, Biography.

1. Giriş

Nâbî'nin biyografisi hakkında bilgi veren kaynaklardaki çelişkiler ve eserlerinden elde edilen bilgilerin tahlil yorumlarındaki farklılıklar nedeniyle Nâbî'nin hayatına dair eksik kalan kısımların tamamlanmasındaki sıkıntılar hâlen devam etmektedir.¹ Nâbî'nin biyografisi konusunda yapılmış en kapsamlı çalışma Meserret Diriöz'ün doçentlik takdim çalışmasıdır. Diriöz, çalışmasının ön sözünde sosyal bilimler alanında ihtiyatlı hükümler verilmesinin daha akılcı olduğu fikrini göz ardı ederek Nâbî hakkında en doğru bilgilerin sadece eserlerinin tedkiki ile ortaya çıkarılacağını iddia etmiş ve Nâbî'nin eserlerinden elde ettiği bilgilere kendi şahsî görüşlerini de ekleyerek sunmuştur.²

Şair ve yazarlarımızla ilgili biyografik bilgilerdeki çelişkiler ve eldeki biyografik bilgilere hemen her gün yenisinin eklenmesi durumu sadece Nâbî için değil hemen hemen bütün şair ve yazarlarımız için geçerlidir. Bu nedenle biyografik bilgi verirken ihtiyatı elden bırakmamak ve kesin hükümler vermekten kaçınmak bilimsel açıdan en doğru olanıdır.

---

¹ Bu sıkıntılar çok olmakla birlikte en önemlisi Nâbî'nin aniden İstanbul'dan ayrılarak Halep'e gitmesi ve ömrünün 20 yılını burada geçirmiş olmasıdır. Memleketinden ayrıлып İstanbul'a gelmesi ve ömrünü burada geçirme isteğinin aksine İstanbul'dan aniden ayrılmasının gerçek ve kesin sebebinin ne olduğu hâlen bilinmemektedir. Ayrıca tahsiline dair yetersiz bilgilere rağmen Meserret Diriöz, "Nâbî yirmi dört yaşına gelinceye kadar Urfa'da kalmış, her türlü ilmi orada öğrenmiş" (Diriöz 1994: 33) şeklinde bu bilgi kesinmiş gibi bir hüküm vermiştir. Oysa ki Ali Emiri Efendi, *Esamî-i Şuarâ-yı Âmid* adlı tezkiresindeki Nihani'nin biyografisinde "Nâbî Efendi evâil-i hâlinde tahsîl-i ilm için Diyarbekir'e gelerek bu zâta misâfir olmuştur" şeklinde bir bilgi vermiş (Güner vd. 2003: 59) olup Diriöz'ün hatalı hükmünü ortadan kaldırmıştır. Yukarıda verilen bilgi farklılıklarının nedeni, biyografik bilgilere zamanla yenilerinin eklenmesidir ki biyografik açıdan kesin hüküm vermenin en büyük engelidir.

² Nâbî ile ilgili olduğunu söylediği bir belgede babasının ve dedelerinin seyyid sıfatı ile kaydedildiğini söyleyerek bu sıfatın Nâbî'nin Hz. Muhammed (s.a.v.) soyundan geldiğine bir delil ve işaret sayılacağını belirtmiştir (Diriöz 1994: 30-31). Oysaki Osmanlı Devleti, seyyid soyundan gelenleri her zaman korumuş, Nakibü'l-eşrafîlik kurumunu kurarak maddi ve manevi olarak desteklemiştir. Nâbî, seyyid soyundan gelmiş olsa İstanbul'a geldiğinde devlet tarafından kendisine maddi ve manevi destek verilir ve şiirlerinde bahsettiği sıkıntıya düşmezdi. Nakibü'l-eşraf ve seyyid hakkında detaylı bilgi için İslam Ansiklopedisi'nin ilgili maddelerine bakılabilir.

Bu yazıyı kaleme almamızın sebebi, Veysi'nin *Dürretü't-tâc* adıyla şöhret kazanmış olan siyerine Nâbî'nin birinci zeylinden 20 yıl sonra kaleme aldığı ikinci zeyline ait iki nüshayı bulmuş olmamızdır. Nâbî, birinci zeylinin ön sözünden üslup ve muhteva yönüyle farklı bir ön söz yazdığı ikinci zeylinde kendi biyografisi için önemli bilgiler de vermiştir.

Nâbî'nin yazdığı *Zeyl-i Siyer-i Nebevî* adlı birinci siyer zeylinin tenkitli metni 2013 yılında tarafımızdan yayımlanmıştır (Gültekin 2013).³ Ayrıca siyer zeylleri ile ilgili de iki makale⁴ kaleme alınmış olup konuya hâkim olamayan makale yazarlarının konuyla ilgili verdiği yanlış hükümlerde hatalar bulunmaktadır. S. Donuk, Veysi'nin kaleme aldığı siyerin birinci cildi ve yarım kaldığı bilinen ikinci cildi ile Nâbî'nin kaleme aldığı birinci zeylinin aynı ciltte bulunması nedeniyle Veysi'nin yarım kalan ikinci cildini Nâbî'nin birinci zeyli sanmış, Nâbî'nin birinci zeylinin de ikinci zeyli olduğu kanaatine vararak birinci zeyl ile ilgili tenkitli metin çalışması ve ikinci zeylle ilgili bir makale yayımlanmış olmasına rağmen yayından, makaleden ve asıl ikinci zeylden haberi olmadığını göstermiştir. Bununla birlikte Veysi'nin ikinci cildine yazdığı ön sözü yanlış anlamlandırarak hatalı hükümler vermiş, Veysi'nin yazdığı ikinci cildin ön sözünü Nâbî'nin zannetmiştir.⁵ Hatta, Nuran Öztürk'ün tezindeki (Öztürk 1997:29:30) ve

---

³ İkinci zeyle ait nüshaları, bu çalışmanın yayımlanmasından sonra bulduğumuz için ikinci zeylin metni bu baskıda yoktur. Çalışmanın yeni baskısında yer alacak olan ikinci zeylin tenkitli metni de tarafımızdan hazırlanmıştır.

⁴ Hatalı ve yanlış bilgiler verdiği için bu makaleleri metin içinde kaynak olarak göstermedik. İlgili makalelerin künyesi kaynakçada verilmiştir.

⁵ Bk. S. Donuk, ilgili makalesinin 109. sayfasında: "Kısa şekilde tesis edilen mukaddimede eserin yazılış tarihi ve ismi belirtilmemektedir. Bununla birlikte bu zeyil daha çok **Zeyl-i Siyer-i Veysi** ismiyle bilinmektedir. Eserin başlangıcında yazar, "**Sahâif-i mücelled-i sânî** hâvî olacak vakâyi'-i mu'cizâtı ki şevâhid-i beyyinât-ı Medîne'den ibâretdür, ter-destî-i hâme-i sihr-âferîn ... nigâşte-i safahât-ı beyân itmege teşmîr-i sâ'id-i ihtimâm eyleyem." ifadesi ile bu zeyli şevâhidü'n-nübüvve, delâilü'n-nübüvve türünde, yani Hz. Muhammed'in mucizelerini anlatacak tarzda kaleme alacağını ifade etmektedir. Fakat zeylin içeriğine baktığımızda siyer türüne uyacak şekilde sefer ve savaşların ağırlıkta olduğu görülmektedir. Tüm siyer boyunca Hz. Peygamber'in Ammâr bin Yâsir'e (ö. 37/657-58) söylediği "Sen bâğîler tarafından öldürüleceksin." sözünün gerçekleşmesi ve bir kurdun dile gelmesi dışında mucize yer almamaktadır. Ayrıca Nâbî "... **hâtıme-i mücelled-i pîşinde** zebân-zed-i ney-pâre-i vâsıtî-nijâd olduğu üzere..." ifadesiyle eserini Veysi'nin siyerine bağlayarak ilk olayı anlatmaya başlamaktadır." diyerek bold olarak gösterdiğimiz bu iki tamlamayı yanlış anlamış ve bu tamlamalarla Veysi'nin kendi siyerinin birinci ve ikinci cildini kastettiğini fark edememiştir. Ayrıca Nâbî, birinci zeylinin ön sözünde eserinin adını *Zeyl-i Siyer-i Nebevî* olarak adlandırdığını belirtmesine ve *Zeyl-i Siyer-i Nebevî* adlı bir

Mustafa Erkan'ın İslâm Ansiklopedisi'ndeki *Dürretü't-tâc* adlı makalesinde (Erkan 1994:10:34) Veysî'nin siyerine yazılan zeyllerle ilgili doğru tespitlerinin yanlış olduğuna hükmedip konuya vâkıf olmadığını göstermiş ve Nuran Öztürk ile Mustafa Erkan'ı da zan altında bırakmıştır.⁶

A. Özmen ise Nâbî'nin ikinci zeylini tanıtan makalesinde:

“Nâbî, ikinci zeylin sebep-i te'lifini şu ibarelerle açıklar. **Zeyl-i Siyer-i Veysî** adlı eser, Mekke'nin fethiyle son bulur. **Fakat bazı sebepler, bu eserin devamının yazılmasında yarar olduğunu gösterir.** Nâbî, ikinci zeylini, ilk zeylini te'lif ettikten yirmi sene sonra **Halep'te inzivaya çekildiği bir zamanda, fakr u zaruret içinde olduğu bir anda** ve yaşının yetmiş geçtiği bir vakitte te'lif etmeye karar verir. O zaman, Rûm diyarında ümitsizlik hâkimdi. **Eseri satın alacak kişiler az, rağbet ve itibâr da azalmıştı.** Eser, **II. Ahmed döneminde**, Osmanlı Devleti'nin güzelliği dünyanın her tarafına yaymaya çalıştığı **H.1123/M.1711 senesinde kaleme alınır.** Nâbî, yazmış olduğu eseriyle, dönemin devlet büyüklerinin iltifatına nail olur ve bu iltifat, onun ömrüne ömür katar.”

diyerek Nâbî'nin ikinci zeylinin ön sözünde bu zeyli yazma nedenlerini yanlış anlamlandırmış ve ayrıca zeylin yazılma zamanını III. Ahmed dönemi yerine II. Ahmed dönemi olarak hatalı tespit etmiştir. Nâbî, eserin adını bizzat *Zeyl-i Siyer-i Nebvî* olarak belirtmiş olmasına rağmen A. Özmen de S. Donuk gibi **Zeyl-i Siyer-i Veysî** şeklinde yanlış vermiştir.

Bu çalışmada, yukarıda adı geçen iki yazarın ortaya koyduğu yanlış hükümleri ve hataları ortadan kaldırmak için Nâbî'nin yazdığı ikinci zeylin ön sözünün tahlilini yaparak anlamlandırmak ve Nâbî'ye dair yeni bilgileri

---

çalışmanın yayımlanmış olmasına rağmen S. Donuk, zeylin adının **Zeyl-i Siyer-i Veysî** ismiyle bilindiğini söyleyerek hatasındaki yanlış sürdürmüştür.

⁶ Bk. S. Donuk, ilgili makalesinin 42. dipnotunda: “Mustafa Erkan ve Nuran Öztürk, Nâbî'nin bu siyerinin ikinci yazılan siyer olduğunu ve diğerinden 20 sene sonra kaleme alındığını ifade ederler (Erkan, agmd, s. 34; Nuran Öztürk agt, s. 30.). **Fakat bize** Nâbî, ilk olarak bu zeyli yazıp **Zeyl-i Siyer-i Nebvî** adını verdiği **ikinci zeylini** ise daha sonra kaleme almış olmalıdır.” diyerek verdiği yanlış hükmü bir kez daha desteklemeye çalışmış ve diğer araştırmacıların verdiği bilgilerin doğruluğunu araştırmadan onları zan altında bırakmıştır.

bilim âlemine duyurmak amaçlanmaktadır, ayrıca makalenin sonunda ikinci zeylin ön sözünün tenkitli metni de verilecektir.⁷

Nâbî, ikinci zeylin ön sözüne klasik forma uygun olarak tevhid, na't, dört halife ve sahabeler için yazdığı mensur medhiyeler ile başlamıştır. Bu mensur medhiyelerin aralarına da rubai ve kıt'a gibi manzumeler eklemiştir. Medhiyelerden sonra da birinci zeyli hangi tarihte ve nerede yazdığından bahsetmiş ve bu zeyl hakkında fahriye yollu önemli bilgiler vermiştir. Ardından birinci zeylini neden yarım bıraktığını veya tamamlayamadığını; İstanbul'a III. Ahmed zamanında H. 1123⁸ tarihinde nasıl döndüğünü ve kimlerin bu dönüşte etkisi olduğunu; İstanbul'a dönünce yüce Divanî mansıbı dediği göreve getirildiğini belirtmiş ve III. Ahmed ve Silahdar Ali Paşa ile ilgili önemli bilgiler verdiği birer mensur medhiye ve bu mensur medhiyelerin sonunda III. Ahmed için 6 beyitlik ve Ali Paşa için de 2 beyitlik birer dua kıt'ası kaleme almıştır. Medhiyelerden sonra Mekke'nin fethinin; âlemin, insanın ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) yaratılışının hikmetleri ile İslâm ve insanlık için önemi hakkındaki kısa mülahazanın arkasından birinci zeylde kaldığı yerden siyere devam etmiş ve Velid bin Ukbe'nin zekat toplamak için Benî Mustalık kabilesine gönderilmesi konusuna kadar yazmıştır. İkinci zeyl de bu olayın anlatılması ile bittiği için siyer zeyli yine yarım kalmıştır. Zeylin Hz. Muhammed'in (s.a.v.) vefatına kadar olan kısmının da Nâbî'nin vefat etmiş olması nedeniyle yazılmadığı anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki paragrafta kısaca verilen Nâbî'nin ikinci siyer zeylinin ön sözünde yer alan bilgiler, başlıklar hâlinde aşağıda sınıflandırılmıştır:

2. Nâbî'nin Birinci Zeyli Olan Zeyl-i Siyer-i Nebvî Hakkında Verdiği Bilgiler

Nâbî, ikinci zeylin ön sözünde, birinci zeylini H. 1095 tarihinde Âsitane-i saâdet'te yani İstanbul'da yarım kalan Veysî Siyerini tamamlamak

---

⁷Bu makalede Nâbî'nin ikinci siyer zeylinin sadece dibâce (ön söz) kısmı bulunmaktadır.

⁸Hicri 1123 yılının günü ve ayı belli olmadığı için karşılığını miladi takvimle vermek uygun olmayacaktır (Hicri-miladi tarih çevirme kılavuzuna göre H.1123 tarihinin miladi karşılığı 1711/1712 yılı olarak gösterilmektedir ki bu çok uzun bir süreyi ifade eder). Ayrıca alanımızı ilgilendirmesi nedeniyle burada bir uyarıyı da dile getirelim: Osmanlıca metinlerde yer alan hicri tarihlerin miladi tarihe çevrilmesi meselesi çok dikkat edilmesi gereken bir konudur. Günü ve ayı belli olmayan hicri takvimlerin miladi takvime çevrilmemesi hususunda araştırmacıların özen göstermesi kronolojik açıdan tarihlendirmelerdeki yanlışlıkların da önüne geçecektir.

amacıyla Bedr Gazvesi'nden Mekke'nin fethi sonuna dek Veysî üslûbunu izleyerek güzel tabirler ve belîğ teşbihlerle Allah'ın yardımı sayesinde nezaket ve letafetin en yüksek mertebesine ulaştırarak yazdığını belirtiyor:

Ammā ba'dü **bu 'abd-i kem-terîn-i cārüb-keşân-ı sâha-i nazm u inşâ** ve 'âciz-terîn-i nemek-çeşân-ı nevâle-i sebki ü imlâ **Nâbî-i behrem-zede-bâl ü perâkende-edâ mukaddemen** şümâr-ı sübha-i **sinîn** vâsıl-ı târîh-i **hamse ve tis'in** olduğu sâlde **Âstâne-i sa'âdet'de** kabâ-yı **nîm-düz-ı Siyer-i Veysî merhûmu** tavsîl-i **zeyle itmâm dâ'iyesi**çün tahrîk-i süzen-i yerâ'a-i 'âcizâne idüp **vâkı'a-i Bedr'den** ekber-i gâzavât-ı İslâm u a'zam-ı fütühât-ı Seyyidü'l-enâm ya'ni **feth-i kible-i İslâm Beytu'llâhi'l-harâm Mekke-i mükerrerme hitâmına dek** bi-hamdî'llâhi te'âlâ **ahsen-i ta'bîrât u eblağ-ı teşbihât** üzere te'yîd-i Yezdânî vü teshîl-i Rabbânî ile intihâ-yı merâtib-i letâfet ü nezâketde tesvîd ü tahrîr ve **kemâl-i derece-i hüsn-i belâgat ü fesâhatde terkîm ü testîr olunmuşidi.**

Nâbî, yazdığı birinci zeylinin istiare ve nüktelerinin güzelliği ile ibarelerindeki selâsetin dönemin şairleri ve yazarları arasında çok beğenildiğini ve zor beğenenlerden bile kabul gördüğünü belirterek Veysî Siyeri ile benzer üslûbu olduğu için artık kaybolmaya başlayan Veysî'nin eserinin şöhretini ve itibarını tekrar gündeme getirerek yeniden râğbet bulmasına neden olduğunu hatırlatıyor. Birinci zeylinin nüshasına sahip olanların iftihar ettiğini sahip olamayanların da çok üzüldüklerini belirterek bazı hüner ve marifete değer veren kimselerin Veysî Siyeri ile kendisinin birinci zeylini aynı hat ile tek bir nüshada birleştirerek iki tane içi olan badem gibi hem Veysî Siyerinin yeniden revaç bulduğunu hem de kendi birinci zeylinin haklı şöhretinin yeniden râğbet kazandığını dile getiriyor. Nâbî, Veysî'nin eserinin değerini belirtmesinin yanında kendi zeylinin de her yönden çok değerli olduğunu ve kabul gördüğünü fakat bundan dolayı gurura kapılmadığını söylüyor:

Selâset-i 'ibâret ve melâhat-i nikât ü isti'ârâtı bir derecede **sûret-yâb-ı hüsn-i nizâm** ve bir mertebe mazhar-ı **kabül-i müşkil-pesendân-ı** enâm olmuşidi ki bî-tekellûf nüsha-i **Siyer-i Veysî merhûma** hem **bâ'is-i nüsa-ı şöhret** ve hem vâsita-i **tecdîd-i i'tibâr u râğbet** olup 'aynı ile mâh-ı sıyâmîñ zeylinde zuhûr eden revnak u ârâyiş ü neşât-ı 'ıyd eyyâm-ı rûzenîñ evkât-ı hâb-âlûd u eyyâm-ı imsâk-nümûduna vesîle-i nisyân ve hengâm-ı esmâr-ı hadâyık u besâtîn mevsim-i güzeşteniñ evrâk u esmârına vâsita-i rüchân olduğu gibi dest-

i rağbetden sukût sûretleri nümâyân oldu. **Nüsha-i** nev-tarh-ı belâgat-nümâ-yı **fakîr** nemek-i kütübhâne-i kibâr u zîver-i pîštahte-i i'tibâr ve enîs-i çeşm-i dil ü cân-ı hüsn-şinâsân-ı âsâr olmağla **mâlik olanlar temellükünü ser-mâye-i iftihâr ve dest-res olmayanlar berhem-zen-i te'essüf-i bî-ihitiyâr** olmak mertebelerine irtikâ eyledi **hattâ ba'z-ı** mekâdîr-şinâsân-ı **fazl u hüner** ve harîdârân-ı gevher-i iksîr-eser kemâl-i şevk ü rağbetlerinden **mânende-i bādâm-ı dü-mağz** ve misâl-i âbisten-i tev'em **cild-i zer-şemme-i vâhidde hatt-ı vâhid ile cem'** etmeleriyle **Siyer-i Veysî** merhûm pîr-i ferzend-resânende gibi **ser-levha-i zerrîn ü cedvel-i rengîn ile tecdîd-i libâs-ı 'unvân** ve **tahsîl-i şöhet ü şân** eylediği dakîka-sencân-ı mîzân-ı insâfa 'ayân ve kıymet-şinâsân-ı kumâş-ı inşâyâ nümâyândır. Egerçi bu zebân-güzâr-ı kalem-i iddi'â olan şemâme-i ta'bîrât-ı hüner-fürüşân dest-büy-ı tahrîrât-ı hod-sitâyâna râyiha-i fahr u mübâhâtdan hâlî olmadığı muhakkaktır ammâ li'llâhi'l-hamd sirişt-i tahmîr-i fakîr ol makûle gâh rîze-i zu'm u pindâr ve çirkâbe-i nahvet ü delâl-i câhilâneden musaffâ olmağla mutlakan tahdîs-i ni'am ve edâ-yı şükri-Vâhibü'l-kerem olduğu yine muhât-ı 'ilm-i İlahî'dir.

Nâbî, açıklamak istemediği ve kader gereği bir takım müşküller diyerek geçiştirdiği nedenlerden dolayı birinci zeylinin tamamlanmasını geciktirdiğini söylemekte ve aşağıda belirtilen sebeplerden dolayı Siyer zeylini tamamlama isteğinin aklından ve kalbinden çıktığını belirtmektedir:

1.Yirmi yıl Halep'te İstanbul'dan uzakta İstanbul hayaliyle yalnızlık köşesinde yaşaması.

2.Yaşının yetmiş geçmesi nedeniyle güç ve kuvvetten düşmesi.

3.Halep ve civarında İstanbul'daki gibi şair ve yazarların kıymetini anlayacak kimselerin çok az bulunması ve değerli eserlere itibar ve rağbetin bulunmaması.

Lâkin eser-i merkûmuñ **feth-i Mekke'den sonra nâ'il-i imzâ-yı hitâm u vâsıl-ı ser-hadd-i tamâm** olmadığına ba'z-ı **'avâyık-ı takdîr** dâmen-gîr-i te'hîr olup **yigirmi sene** mikdârı ma'mûre-i meşhûre-i belde-i **Halebü's-şehbâ'da** gûşe-nişîn-i 'uzlet ü tûşe-güzîn-i kanâ'at olup fikdân-ı sermâye-i **tâb u tevân** ve derecât-ı mirkât-ı hayât hadd-i **heftâdı güzêrân** sebebiyle gülgeşt-i gülşen-seray-ı **Rûm'dan**

bi'l-küllîye çeşm-bend-i ye's ü hırmân olduğumuz eyyâmda ol diyârlarda **nedret-i harîdâr** ve **killet-i rağbet ü i'tibâr** eser-i merkûmun **dâ'îye-i itmâmın** müsvedde-i zamîrden hakk etmişiken.

3. İkinci Zeylin Sebeb-i Telîfi

Nâbî, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) siyerini yazmanın diğer bütün konulardan öncelikli olduğuna inanan Silahdar Ali Paşa'nın yarım kalan siyerin tamamlanması için ikinci zeylini yazması amacıyla kendisini cesaretlendirdiğini dile getirerek: "Henüz siyeri tamamlama konusunda gücün ve yazarlık kabiliyetin yerindeyken, bu değerli eseri eksik bırakman ve insanları böyle güzel bir eserin tamamına vâkıf olmaktan mahrum etmen senin üstad yaratılışına yakışmaz. *Nazmî-i Bağdadî* senin yarım bıraktığın siyeri tamamlama niyetiyle işe başlamış fakat onun üslubu senin üslubuna benzemediği hatta senin üslubunun güzelliğine erişemediği için çok fazla beğenilmeyeceği için siyeri senin tamamlaman daha uygun olacaktır" dediğini ve bu sözlerle kendisini teşvik ettiğini belirtmektedir. Ali Paşa'nın siyeri tamamlama konusunda yapmış olduğu bu teşvik sonucunda Nâbî, yaşının ilerlemiş olmasına ve siyeri tamamlama konusunda hiç hevesi bulunmamasına rağmen içinde yeniden bir heves uyandığını ve ikinci zeyli yazmaya başladığını dile getirmektedir:

... sirişt-i pākîzeleri **ahbâr-ı sâ'ireden füzûn âsâr-ı rûhânî-me'âl-i Fahrü'l-mürselîn** 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm hazretlerine incizâb üzere olmağla **bu dâ'î-i siddîku'l-bâllerin tekâmîl-i siyer-i nâ-tamâm hususunda teşvîk** için bir vechile tahrîk-i leb-i şekkerîn-edâ ve gül-pâş-ı **kelimât-ı sâmi'a-pîrâ buyurdular** ki "bi-hamdi'llâhi te'âlâ destgâh-ı hayâtda henüz şâne-i bâlâ-cünbiş-i mütehâyile ve târ-ı enfâs-ı lahme-i nutk u mâkû-yı lisân ber-câ iken **böyle eser-i mu'teber** ve **bu gûne kumâş-ı hoş-manzar nâkıs kalmak nâ-revâ** ve kudûd-ı mesâmi'-i enâm böyle **metâ'-ı nev-zuhûr** ile tezyînden **mahrûm kalmak üstâd-tabî'ate nâ-sezâdir**" deyü **gâh kinâye vü gâh tasrîh** ile işâret ü îmâ hattâ "egerçi **Nazmî-zâde-i Bağdadî dâ'îye-i tekâmîl** ile **kalem-cünbân-ı sevâd olmuş** ammâ 'aynî ile kabâ-yı zer-târa merre-i Bağdadî yâ câme-i bârîk-târ-ı Mîrzâyı kirpâs-ı Mûsulî ile tezyîlden farkı yokdur" ta'bîriyle **teşvîk ü îgrâ buyurmaları bu pîr-i kühen-sâl-i perîşân-bâliq** tennûr-ı füsûrde-i tab'ına vesîle-i iltihâb-ı **şevk-i cedîd** ve eczâ'-yı perâkende-hâhişine **şîrâze-düz-ı te'kîd** olmağın metevekkelen 'ale'llâh **câdde-i maksûda vaz'-ı kadem** ve mevkîf-ı mu'allâ-yı beyt-i siyeh-kabâ-yı **âmâle imâle-i zimâm-ı yekrân-ı kalem kılındı.**

4. Nâbî'nin Kendisi İle İlgili Verdiği Yeni Bilgiler

Nâbî, ikinci zeylin ön sözünde H. 1123 tarihinde III. Ahmed Han'ın padişahlığı döneminde bazı devlet adamlarının isteği ve iltifatlarıyla İstanbul'a döndüğünü ve yine İstanbul'da bazı devlet adamlarının iltifatıyla karşılaştığını ve ayrıca divan kâtipliği görevine nail olmaktan duyduğu sevinci ve padişahın huzuruna çıkabilmenin mutluluğunu dile getirerek kendi biyografisi ile ilgili bilgilere de yer vermiştir:

Besâ latîfe ki der-ẓımn-ı nâ-murâdîhâst

tıbkınca **eyyâm-ı** sa'âdet-nizâm-ı hazret-i **Ahmed Hânî** eyyeda'llâhu te'âlâ ve ebkâhu **sâha-i ekâlîm-i seb'ayı** hem-sirişt-i **heşt-behişt** ve sâye-i ma'delet-fermâ-yı hâkânî 'arsa-i gâbrâyı binâ-yı ferâdîs-i cinânla hem-hışt **etdiği hengâmlarda** nokta-i devâ'ir-i pergâr **a'vâm-ı sad u bîst ü se merkezinde** hırâm eylediği hengâmda meger dîde-i ümmîd-i fakîr-i güzîde **müşâhede-i ruhsâre-i devletle** karîr ve pîşânî-i ârzü **mâliş-i Âstâne-i sa'âdetle** hem-kevkebe-i mihr-i münîr olmak **nüvişte-i cerîde-i takdîr** olmağla cevâzib-i **iltifât-ı ba'z-ı vükelâ-yı devlet** cünbiş-bahş-ı taht-ı revân-ı himmet ve zîn-keş-i rehvâr-ı **niyyet-i 'azîmet** olmağla **vâsıl-ı ser-menzil-i Pây-ı taht-ı sa'âdet** oldukda bi-hamdi'llâhi te'âlâ **müşâhede-i kemâl-iltifât-ı vükelâ-yı devlet** ile **vâsıl-ı 'ömr-i sâni vü nâ'il-i mansıb-ı refî'a-i Dîvânî** oldukda gayret-keşîde-i leb-i hurşîd olan şerefi **dâmen-büs-ı şehryârî** ile **nâ'il-i aksâ-yı medâric-i âmâl ü âmânî** olmak müyesser oldu.

Nâbî, Silahdar Ali Paşa'nın yakın ilgisinden ve meclislerine katılmaktan dolayı çok memnun ve mutlu olmuştur. Özel meclislerine katılmaktan duyduğu gururu defalarca dile getiren Nâbî, Ali Paşa'nın yakın ilgisi neticesinde aralarında başlayan dostluk nedeniyle çok sevinçlidir. İstanbul'a yeniden gelmekten duyduğu sevinci de *tecdîd-i libâs-ı hayât* tamlamasıyla anlatmaktadır:

... ol âsaf-ı bülend-câhîj şeref-i **vüsül-i meclis-i me'âlî-nizâmlarıyla** mihmân-ı behişt kadar **nâ'il-i 'izz ü rif'at** ve rütbe-i müsül-i bisât-büsî-i ma'rağ-ı rif'atleriyle leb-rîz-i şerbet-i behcet ve neyl-i muhâtabât-ı **terhîb ü ikrâmlarıyla** ser-be-çarh-ı iftihâr ve mu'âmelât-ı kadr-şinâsâne-i **nevâziş ü iltifâtlarıyla vâsıl-ı evc-i i'tibâr** oldukdan gayrı cerîde-i ittibâ'-ı **hâs-ı hânegî** zümresine iltihâkla kesb-i irtifâ'-ı derecât ve emvâc-ı müte'âkıbe-i in'âm u ihsânlarına istigrâk

ile tecdîd-i libās-ı hayât siyākında **meclis-i hāsü'l-hās-ı sohbet-i 'ālîlerine** ruhsat-ı ihtisās ile tenvîr-i dîde-i evkât u şühûr lü'lü'hâ-yı nâtıka-i gevher-nisârlarından fursat-ı iktinās ile **tahsîl-i bizâ'a-i mübahât** hilâlinde ...

5. III. Ahmed İle İlgili Verdiği Bilgiler

Nâbî, ikinci zeylinin ön sözünde III. Ahmed için mensur bir medhiye yazmış ve İbn Arabî'nin "Bir padişah salih bir kimse ise velîlerdendir ya da salih bir kimse değilse dervişlerdendir" sözünde tarif ettiği velî padişah olduğunu belirterek III. Ahmed'i farklı bir tarzda övmüştür:

Cenâb-ı **Kibrît-i ahmer ü İksîr-i ekber** kaddese sırruhü'l-ethar **hazretleri tesânîf-i mu'teberesinde** E's-sultânü in kâne sâlihan fe-hüve mine'l-aktâbi ve in kâne ğayra sâlihan fe-hüve mine'l-abdâl⁹ **ibâretiyle** 'alâ-küllî hâlin **rûtbe-i velâyetlerin tasrîh buyurmuşlar** iken anlarıñ beyân-ı 'uluvv-i şâni ve ta'rîf-i şevket ü 'unvânı erbâb-ı elsine vü aklâmıñ derece-i tavsîfinden müte'âlî ve merâtib-i medh ü ta'rîfinden müstağnîdir.

Ayrıca IV. Mehmed'i de III. Ahmed gibi iftihar vesilesi olacak bir evladın babası olması bakımından dolaylı yönden medh etmektedir:

Peder-i 'âlî-güherleri merhûm behîşt-âşiyân Firdevs-mekân **Sultân Mehmed Hân** 'aleyhi'r-rahmeti ve'l-ğufrân **hazretleri böyle yektâ-güher-i kâmil-sirişt kendülerin hayru'l-halefi** ve **kendü zât-ı 'âlî-şânları böyle lü'lü'-i bîhem-tâ-yı şahvârıñ sadeñi olduğuna** kusûr-ı cevâhir-nigâr-ı cinânda ecdâd-ı 'izâmı beyninde **fahr u mübahât etmege** her vechile **elyak u sezâvârdır**.

Nâbî, III. Ahmed'i medh ederken onun fizikî özelliklerini, karakterini ve bir hükümdar olarak vasıflarını ve üstün özelliklerini de şu şekilde belirtmiştir:

1. Temiz yaratılışlıdır.
2. Benzersiz cömertliği ile ataları ve dedeleri için övünç kaynağı olup onların ruhlarına huzur verdiği gibi melek gibi huylarıyla kendinden sonra gelecek padişah akrabaları için de mutluluk kaynağı olacaktır.

---

⁹ Bir padişah salih bir kimse ise velîlerdendir ya da salih bir kimse değilse dervişlerdendir.

3. Allah, o kadar güzel yaratmıştır ki yüzünün güzelliği ile Hz. Yusuf'a benzemektedir.
4. Çok akıllı bir insandır. Güzel konuşma yeteneği ve hoş sözleriyle de cana can katar.
5. El yazısı çok güzeldir.
6. Anlayışı ve kavrayışı benzersiz, sırlara vâkıf, anlaşılması zor manaları çözmeye eşsiz ve bütün işlerinde şeriata bağlı ve adaletten ayrılmayan bir padişahdır.
7. Acizlere, zayıflara, yardıma muhtaçlara ve dertlilere karşı halim, yardımcı, cömert ve merhametlidir.
8. İffet ve ismetiyle insanlar içinde yüce; inanç ve ibadet konusunda kusursuzdur.
9. Dünya ve devlet işlerinde basiretlidir.
10. Soyunda ondan temiz yaratılışlı, ahlaki ondan güzel ve huyları onunkinden daha üstün biri yoktur.

Hakkâ ki bir pâdişâh-ı **pâkîze-nihâddır** ki zât-ı **bî-'adîl-i mekârim-peyvendleri** vâsıta-i **inşirâh-ı ervâh-ı âbâ vü ecdâd** ve sıfât-ı bî-misl-i **mela'ik-pesendleri** vesîle-i ibtihâc-ı eslâf-ı 'âlî-nijâddır. Mecmû'a-i zât-ı sûtüde-sıfâtlarıyla silsile-i 'aliyye-i 'Osmâniyye ervâh-ı mülûk-i silsile-i uhrâ üzere **tefâhür itseler** ahrâ vü revâ ... **Hüsn-sîmâ-yı** dil-ârâ-yı mülûkânesin sâni'-i Ezel kâlib-ı **ahsen-i takvîm** üzere envârdan sirişte ve **sûret-i nemekîn-i Yûsufânesin** nakkâş-ı Kudret hüsn-i irâdetiyle nüvişte etdiğine hâlen makâm-ı 'izzet-i Yûsuf-ı Mısırî dest-i tasarruf-ı mülûkânesinde olduğu bürhân-ı kâfi vü şâhid-i vâfidir ... Halâvet-i nâtika-i cân-bahşları hem-sîmâ-yı nefes-i Mesihâ ve letâfet-i kelimât-ı nemekînleri 'allâme-i nüsha-i dersihâne-i ihyâdir ve hurşîd-i hîred-i müşkil-güşâsına nisbet 'ukûl-i dîgerân bi-'aynihî şem'-i kâfûrî ... Pîşânî-i evâmir ü berevât-ı hümâyûnda cilveger-i **hutût-ı şevket-makrûnlarında** meşhûd olan şîve-i **hüsn ü letâfet** ve kirîşme-i nezâket ü zarâfet mâverâ-yı hadd-i tahrîrdir, her elifi kâmet-i hürân-ı behîştten dil-rübâyende-ter ve her bâsı tabak-ı mîve-i cinândan nümâyende-ter ... Sür'at-ı **fehîm ü idrâkde** bî-enbâz ve cevlân-ı **tab'-ı çâlâkları** keşşâf-ı verâ-yı perde-i râz ve enâmil-i **fikr-i hümâyûnları hall-i** mu'akkad-ı **ma'ânî-i müşkilede** cümleden mümtâz olduğu ekâlîm-i 'âleme velvele-endâz ve cemî'-i ahvâl ü a'mâlde **mîzân-ı ahkâm-ı şer'-i kavîm** pîş-nihâd-ı dîde-i ma'deletleri ve cümle-i umürda şâhrâh-ı **tarîk-i müstakîm** memerr-i rehvâr-ı niyyet ü irâdetleridir ... Rencîş-i mürçe-i

nâçîz **meslek-i re'fet-i şefkatlerinde** nâ-câ'iz ve mefhûm-ı mes'ele-i 'âciz-nevâzı hâşiye-i nüsha-i **halîm ü merhametlerinde** derece-i vücûbda fâ'izdir. İtfâ-yı harîk-i derdmendân meşreb-i himmet-i hüsrevânelerinde cümleden akdem ve tahlîs-i garîk-i bî-çâregân fermân-ı merhamet-fermâlarına müsellemdir ... **Zühd ü takvâ** seccâde-be-düş-ı hıdmet-i **tâ'atleri** ve 'iffet ü 'ismet perde-dâr-ı harem-serây-ı 'izzetleridir... Nûr-ı firâset meş'ale-i bâb-ı şevket ü destgâhlarıdır ... Sübha-i elmâs-ı **silsile-i 'aliyyelerinde** bu rütbe **safvet-i tynet ü letâfet-i hilkatle** muttasıf bir cevher-i âbdâr ve miyân-ı nücûm-ı nesl-i tâhirlerinde envâr-ı **mehâsin-i ahlâk** u pertev-i **mehâmid-i evsâfla** mütecellâ bir kevkeb-i tâbdâr zuhûrî meşhûd olmadığı rakam-keşân-ı evrâk-ı târîh-nüvîsân-ı âfâkiñ rakam-zede-i ittifâklarıdır.

6. Silahdar Ali Paşa İle İlgili Verdiği Bilgiler

Nâbî, ikinci zeylinin ön sözünde Silahdar Ali Paşa için mensur bir medhiye yazmıştır. Daha kırk yaşına gelmediğini belirttiği Ali Paşa'yı medh ederken fizikî özelliklerini, karakterini ve bir sadrazam olarak vasıfları ile üstün özelliklerini şu şekilde ortaya koymuştur:

1. Divan'ın en değerli üyesi ve vezirlerin başı olup yüz yılda bir benzeri ancak gelir.
2. Padişahın damadıdır.
3. Doğruluk timsali, temiz yaradılışlı ve temiz kalplidir.
4. Devletin ve saltanatın koruyucusudur.
5. Hakikatin sırlarına vâkîf, kader ve kazaya boyun eğen muhafazakâr bir kuldur.
6. Devletin en önemli mevkiinde olup memleket meselelerini çözmede çok maharetlidir, fakat iltifatına nail olmak çok zordur.
7. Mütevazî ve dervişane yaratılışı ile salihlerin ve şeyhlerin gıpta ettiği bir insandır.
8. Ahlakı övülmeye layık, tavırları çok beğenilen ve vasıfları ile seçkin biridir.
9. Fazileti ve kemaliyle dönemin âlim ve şeyhlerinin sığındığı kişidir.

10. Zihni, fazilet ve marifetle doludur. Ömrünü ilim kazanmaya harcamaktadır.
11. Âlim ve arif meclislerinin müdavimidir.
12. Dünya işlerine önem vermediği gibi zamanının çoğunu ilim öğrenmeye ve kitap okumaya ayırır. Bilmediği fen ve aşına olmadığı ıstılah yoktur. Her konuda bilgisi vardır.
13. Edebiyat ile ilgili hemen her konuda bilgisi olup, çözümediği muamma ve lügaz, anlamadığı kinaye ve nükte yoktur. Her türlü istiare ve tevriyeye vâkıftır. Makâmât-ı Harîrî'yi ve Fütûhât-ı Mekkî'yi en ince ayrıntısına kadar tetkik etmiştir.
14. Ömrünü kitap okumaya ve ilim tahsil etmeye harcadığı için çok sayıda değerli kitap toplamış, meşhur musanniflerin ve müelliflerin eserlerini büyük paralar vererek satın almış, bütün mal varlığını kitaplara verdiği için elinde parası pulu kalmamıştır.
15. Öncelikle inşâya rağbet göstermiş, yeni ve orijinal anlamlar ortaya koyan eserleri ise diğerlerine göre daha çok tercih etmiştir.

Ol sandûka-i sa'âdetiñ gevher-i şehsuvârı ve ol burc-ı semâhatiñ mihr-i tâbdârı âb-rû-yı dîvânhâne-i devlet serlevha-i cerîde-i vezâret sâhib-i rüşd ü sedâd âsaf-ı sâf-dil-i pâk-i'tikâd hayr-hâh-ı dâ'ire-i devlet gayret-keş-i nâmûs-ı saltanat vâsıl-ı mezâyâ-yı sırr-ı hakikat kadr-dân-ı tevekkül-i rızâ ve 'amel-güdâz-ı kâ'ide-i perhîz ü istignâ **dâmâd-ı pâdişâh-ı** kişver-güşâ hazret-i **Silâhdâr 'Alî Paşâ** yessera'llâhu bi'l-hayri mâ-yürîdü ve mâ-yeşâ'dır ki zât-ı bî-misâline mu'âdil gevher-i girân-kadr kân-ı imkânda nâdirü'-z-zuhûr ve öyle kevkeb-i tâbdâr felek-i 'ulvî-i vezâretde ancak hezâr sâlde bir manzûr olur ... Merâtib-i zâhire-i suverîde intihâ-yı medâric-i rif'at ü gâyet-i me'âric-i vekâlet 'add olunan **rûtbe-i 'âlî hasret-keş-i çeşm-i kabûlü ve miftâh-ı** tılısm-ı **umûr-ı memleket** i'tibâr olunan cins-i hâli ceyb-i i'tisâmınñ güdâhte-i ârzû-yı duhûlûdür ammâ **nâ'il-i güşe-i çeşm-i iltifâtı** olmak makûle-i **muhâlâtdandır**. Ma'a-hâzâ meşreb-i **dervîşâne** vü meslek-i **mütevâzi'**aneleri mağbût-ı sulahâ-yı enâm u mahsûd-ı meşâyih-ı eyyâmdır... **Sinn-i 'azîzleri** henüz mirkât-ı **erba'îne nâ-resâ iken** ahlâk-ı mühezzebe vü etvâr-ı mü'eddebeleri niçe erba'în çıkarmış zemîme-i zulmânî vü ahlâk-ı reddiye-i nefsanî nekâyısın

sâlibdir. Metâ'-ı endek-yâb-ı mekârim-i ahlâk libâs-ı kâmet-i isti'dâdları ve mehâsin-i evsâf hem-râz-ı tab'-ı me'âlîmu'tâdlarıdır. **'Ulemâ-yı vakt medrese-i fazl ü kemâllerinde ders-hân ve meşâyih-ı 'asr hânkâh-ı safvetpenâh-ı zamîrlerinde sukâta-çîn-i nevâle-i 'irfân olduğu bâhir-i bürhândır...** Rağbet-i zihn-i derrâkleri **fezâ'il ü ma'arife** mahsûr ve evkât-ı 'ömr-i 'azîzleri **tahsîl-i 'ilm ü kemâle** maksûr ser-engüşt-i fehm-i derrâkine 'ukûd-ı müşkile-i nikât u işârât nâ-hâ'il ve kahrâman-ı tab'-ı çâlâkine tılısm-ı müşkil-bend-i hakâyık-'ibârât nâ-kâbidir... **Mücâlese-i 'ulemâ vü muvânese-i 'urefâ ârâyîş-i evkât-ı 'azîzleri** ve mesâ'il-i sa'bü'l-fehm ü 'asîrû'l-idrâk gîdâ-yı tab'-ı ser-tîzleridir... Nihâd-ı **tecrîd-pesendleri ğavvâs-ı bihâr-ı cümle-i fûnûn** ve zihn-i bülend-i 'ulvî-peyvendleri **seyyâh-ı bilâd-ı cemî-i şürûh u mütündür. Âşinâ olmadıkları fenn kütübhâne-i devrânda ma'dûm** ve gûş-güzârları olmamış sühan mecmû'a-i âfâkda nâ-mersûmdur. **Istilahât-ı cemî-i fûnûn** cerîde-i **hâtır-ı tâbnâklerinde muharrer** ve zebân-ı çâlâklerinde kelimât-ı rûz-ı merreden eşher ü hâhîde-terdir... Çüb-ı **nikât u kinâyât** ve sitâre-i **tevriye vü isti'arât** ve ğışâve-i îhâm u işârât sûtür-ı **elğaz-ı** hasıyyât u 'ukûd-ı **mu'ammeyât-ı** müşkilât nûr-ı **basîretlerine nâ-mestûr** ve pîşgâh-ı tab'-ı çâlâklerinde hem-rûtbe-i kelâm müsta'mel ü meşhûrdur. Menba'u'n-nehreyn-i zâhir ü bâtınları zîver-i kelimât-ı insâniyye ile ma'mûr ve mecma'u'l-bahreyn-i sûret ü ma'naları envâ'-ı celâ'il-hasâ'il-i nefsâniyye ile meftûr olmağın 'ibârât-ı rengîn-târ-ı **Makâmât-ı Harîri** kabâ-yı kadd-i şu'a'-ı basarları ve işârât-ı hakâyık-nikât-ı **Fütühât-ı Mekkî** pîrâhen-i **nürü'l-'ayn-ı yakîn-i basîretleridir...**Evkât-ı hayât-ı **'ömr-i 'azîzleri mütâla'a-i küttâba** masrûf ve **tahsîl-i 'ilm ü kemâle** meş'ûf olmağla emsâliniñ ferâhem-kerde-i dest-i hırs etdikleri **nukûd u emvâle bedel** bu zât-ı me'âlî-sıfâtıñ **cem'-i kütüb-i nefiseye iştiğâl** ve ekser **hatt-ı küberâ-yı musannifin ü kalem-i kudemâ-yı mü'ellifin** olduğundan **kıymet-i girânile iştirâ vü istihsâl** buyurmaları ile aksâm-ı **sîm ü zerden gencîne-i temellüklerinde cild-i müzehheb ü ser-levha-i zerrînden ğayrı mevcûd** olmak ağleb-i **muhtemelât**dandır... zamîr-i safâ-semîrleri bi't-tab' **cânib-i inşâya meyyâl** ve menba'-ı sâfû's-sâf-ı hâtır-ı hatîrleri riyâz-ı **ta'bîrât-ı tâze-i rengîn-me'âle sey-yâl ...**

7.Sonuç

Nâbî'nin ikinci zeylinin ön sözünde, kaynaklarda hakkında verilen bilgilerden farklı yeni bilgiler vermesi, bu zeylin önemini artırmıştır. Örneğin Nâbî'nin Halep'ten dönüşü ile ilgili kaynaklarda ve Nâbî hakkında yapılan çalışmalarda verilen bilgiler, Baltacı Mehmed Paşa ile beraber veya onun isteği ile ondan kısa bir süre sonra İstanbul'a geri döndüğü şeklindedir. Bu bilginin aksine Nâbî, ikinci zeylin ön sözünde, adlarını vermediği ve *cevâzib-i iltifât-ı ba'z-ı vükelâ-yı devlet* diye tarif ettiği bazı devlet adamlarının istekleri üzerine İstanbul'a gitmeye karar verdiğini ve H. 1123 yılının ortalarında İstanbul'a geldiğini, İstanbul'a gelince *müşâhede-i kemâl-iltifât-ı vükelâ-yı devlet ile vâsıl-ı 'ömr-i sâni vü nâ'il-i mansıb-ı refi'a-i Dîvânî oldukda* diyerek yine adlarını vermediği bazı devlet adamlarının iltifatlarına nail olarak Divanî mansıblığına getirildiğini belirtmektedir. Ayrıca ikinci zeylin ön sözünde Mehmed Paşa'dan hiç söz etmemiş, Silahdar Ali Paşa için bir medhiye yazmış ve siyeri tamamlaması için ikinci zeylini yazması konusunda Ali Paşa'nın kendisini teşvik ettiğini belirtmiştir. *Yigirmi sene mikkârı ma'mûre-i meşhûre-i belde-i Halebü'ş-şehbâ'da gûşe-nişîn-i 'uzlet ü tûşe-güzîn-i kanâ'at olup fikdân-ı sermâye-i tâb u tevân ve derecât-ı mirkât-ı hayât hadd-i heftâdı gûzerân sebebiyle* şeklinde Halep'te 20 yıl kaldığı ve İstanbul'a tekrar dönmek istediğinde yaşının yetmiş geçmiş olduğu bilgisini verdiği için de kaynaklardaki çelişkili bilgilere açıklık getirmiştir.

Ayrıca yukarıda bahsi geçen makalelerdeki yanlışların ve hataların sahiplerinin konuya tam vâkıf olmadan hüküm vermelerinin bilimsellik açısından klasik Türk edebiyatı alan araştırmacıları üzerinde bir zafiyet ve haksız önyargı oluşturacağı ihtimal dâhilindedir. Bu duruma mahal verilmemesi açısından konuya hâkim olmadan hüküm verme konusunda duyarlı olunması alanımızın itibarı açısından önemli görünmektedir. Burada merhum Prof. Dr. Tunca Kortantamer hocanın "Genç Araştırmacının Yanlışları" adlı makalesini hatırlatarak uluslararası dergilerde veya yayınevlerinde alanımızın çalışmalarının yayımlanabilirlik düzeyini yakalayabilmesi için kaliteli çalışmalar yapma konusunda daha çok duyarlı olmak zorunda olduğumuz gerçeğinin de akıldan çıkarılmamasının önemini belirtmek istiyorum.

Makaleye konu olan ikinci zeylin mukaddime kısmının tenkitli metni aşağıda verilmiştir:

Mukaddime-i Zeyl-i Zeyl-i Siyer-i Nebevî¹⁰

Bismi'llāhi'r-Rahmāni'r-Rahîm

[MI.1/b] [E.159/b] Yâ Rab başa fevc-i keremiñ râm eyle
Âgâzımı gıpta-senc-i encâm eyle
Noksânlarımı nüsha-i¹¹ âlemde
Aklâm-ı 'inâyetinle itmâm eyle

Tahrîk-i nesâyim-i enfâs ile cüybâr-ı elsinede sûret-nümâ olan emvâc-ı hamd ü senâ ber-muktezâ-yı fehvâ-yı minhu bed'ün ve ileyhi ye'ûd¹² (5) ol Muhît-i emvâc-ı hakîkat *celle şânühû* cenâbına râci'dir ki her bir zebân-ı nâtuka-pîrâ-yı insânî o lücce-i bî-kenârıñ bir lisânı ve her habâb-ı nukat-ı emvâc-ı kelimât u hurûf ol elsine-i enhârda menzile-gîr hatt-ı pîşânî ve ârâyiş ü zîver-i şânidır¹³

Emvâcını ızhâr idicek lücce-i cûd
Geldikde hurûşa bahr-i zehhâr-ı vücûd¹⁴

Mâhî-i zebân (10) buldu tevân-ı cünbiş
İtsün ne kadar ider ise hamd-i Vedûd

ve leme'ât-ı bârika-i şükr-i lâ-yuhsâ ber-haseb-i mü'eddâ-yı kerîme-i *Allâhu nûrû's-semâvâti ve'l-arz*¹⁵ Zât-ı mukaddes-i ulühiyyet 'azze ismuhû dergâhına 'â'iddir ki meşârik-ı [E.160/a] şümüs-ı ervâh ve metâli'-i akmâr-ı 'ukûl olan ebdân-ı mezâhir-i küll-i insânîniñ¹⁶ ber-müceb-i hadîs-i (15) *mâ-vüs'atî arzî ve lâ-semâ'î bel vüs'atî kalbi 'abdî'l-mü'minîn*¹⁷ her

¹⁰ Nâbî'nin eksik bıraktığı siyer zeylini Damad Silahdar Ali Paşa'nın isteği üzerine tamamlamak için kaleme aldığı ikinci zeyline ait bulabildiğimiz iki nüshadan yararlanılarak metin tespiti ve tenkiti yapılmıştır. Metin tespitindeki satır numaraları MI nüshasına göre olup bu makalede zeylin sadece 1/b-11/a arasındaki mukaddime kısmı verilmiştir. Nâbî, birinci zeylde olduğu gibi bu zeyle de 1/b-11/a sayfaları arasında uzunca bir mukaddime yazmış ve siyere birinci zeylinde kaldığı yerden başlamış fakat yine tamamlayamamıştır.

¹¹ nüsha-i MI: cerîde-i E

¹² Ondan geldik ve ona döneceğiz.

¹³ her bir zebân-ı nâtuka-pîrâ-yı insânî o lücce-i bî-kenârıñ bir lisânı ve her habâb-ı nukat-ı emvâc-ı kelimât u hurûf ol elsine-i enhârda menzile-gîr hatt-ı pîşânî ve ârâyiş ü zîver-i şânidır MI: her bir kelimât u harf ol elsine-i enhârda menzile-gîr hatt-ı pîşânî ve ârâyiş-i zîver-i şânidır E

¹⁴ Geldikde hurûşa bahr-i zehhâr-ı vücûd E: Geldi huruş eyledi zehhâr-ı vücûd MI

¹⁵ Kur'an 24:35: Allah göklerin ve yerin nurudur ...

¹⁶ ebdân-ı mezâhir-i küll-i insânîniñ E: ebdân-ı mezâhir-i insân MI

¹⁷ Yerlere ve göklere sığmadım fakat mümin kululumun kalbine sığdım.

birin bir¹⁸ sarāy-ı çār-suffe-i sarāy-ı sürūr ve esirre-i kulūbun müttekā-yı saltanat-ı ‘ilm ü şu’ūr [MI.2a] ve ābgîne-i dîdelerin revzene-i şehnişîn-i tecellihâne-i Tūr eylemiştir.

Der-beste iken hizāne-i ‘ālem-i nūr
Verdi kalem-i irāde destūr-ı zuhūr
‘Ālem pūr olup cevāhir-i hikmetden
Oldu ni’am-ı şükriyle dünyā ma’mūr

ve mübahhare-i lü’lü’-nigār-ı yākūt-kenār-ı mehāric¹⁹ miyānında cūnbān ahker-pāre-i (5) zebāndan fūrūzān olan ‘ūd-pāre-i salavāt-ı tayyibāt ve ‘anber-rîze-i²⁰ tahiyāt u teslîmāt ol *Mihmān-ı ‘azîz-i bālāhâne-i esrā* vü *Harem-nişîn-i²¹ dā’iretü’l-kurb-ı ev ednā* vü *Gevher-çîn-i nūsārāt-ı mā evhā* pîşgāhına gerdān ber-fehvā-yı *levlāke lem-mā halaktü’l-eflāk* eger teşrîf-i ‘arsa-i vücūd buyurmaları ta’alluk-kerde-i irāde-i hikmet-āmîz-i (10) Rabbānî olmasa bu tertîb-i rengîn-encümen-i ‘ālem nümāyān ve micmere-i murassa’-eflāk gerdān olmazdı

Olmazdı tîbāk-ı çarh-ı mînā gerdān
İtmezdi bisāt-ı hāk-i meded emān

[E.160/b]

Ey mā-hasal-ı vücūd sensin maksūd
Bu devlete nā’il olmadan kevn ü mekân

ve ‘ākîde-i şekerîn-selām u tahiyet tabak-ı nātika ile hāşiye-i metn-i (15) meclis-i nebeviyyet²² ve vessāle-i nüsha-i bezm-i risālet olan ashāb-ı bülend-menkabet *rıdvānullāhi ‘aleyhim ecma’in* hazerātının pîşgāh-ı hidāyet-penāhlarına nihāde kılınır ki her biri menāhil-i birke-i şer’-i garrā vü mesārih-i cevāmi’-i millet-i beyzādır.

Be-sun’-ı hikmet-i mi’mār-ı āsmān u zemîn
Çehār-rükn ile buldu karār hāne-i dîn

[MI. 2/b]

Nizām-ı ‘ālem-i şer’-i metîne olmuşdur
Misāl-i çār-’anāsır çehār-yār-ı güzîn

Ammā ba’dü bu ‘abd-i kem-terîn-i cārüb-keşān-ı sāha-i nazm u inşā ve ‘āciz-terîn-i nemek-çeşān-ı nevāle-i sebk ü imlā *Nābî-i behrem-zede-bāl* ü

¹⁸ bir E: - MI

¹⁹ mübahhare-i lü’lü’-nigār-ı yākūt-kenār-ı mehāric E: mübahhare-i lü’lü’-i yākūt-nigār-ı mehāric MI

²⁰ ‘anber-rîze-i MI: ‘anber-rîz-i E

²¹ *Harem-nişîn-i* E: *Ehrām-nişîn-i* MI

²² nebeviyyet MI: nebevî E

perākende-edā mukaddemen şümār-ı sübha-i sinîn vāsıl-ı tārîh-i²³ hamse ve tis'in (5) olduğu sâlde *Āstāne-i*²⁴ *sa'ādet*'de kabā-yı nîm-düz-ı *Siyer-i Veysi* merhūmu²⁵ tavsîl-i zeylle itmām dā'iyesiycün tahrîk-i süzen-i yerā'a-i 'ācizāne idüp vākı'a-i *Bedr*'den ekber-i ğazavāt-ı İslām u a'zam-ı fütühāt-ı Seyyidü'l-enām ya'ni feth-i kible-i İslām *Beytu'llāhi'l-harām Mekke-i mükerreme* hitāmına dek bi-hamdi'llāhi te'ālā ahsen-i ta'bîrāt (10) u eblağ-ı teşbîhāt üzere te'yîd-i Yezdānî vü teshîl-i Rabbānî [E. 161/a] ile intihā-yı merātib-i letāfet ü nezāketde tesvîd ü tahrîr ve kemāl-i derece-i hüsn-i belāgat ü fesāhatde terkîm ü testîr olunmuşidi. Selāset-i²⁶ 'ibāret ve melāhat-i²⁷ nikāt ü isti'ārātı bir derecede sûret-yāb-ı hüsn-i²⁸ nizām ve bir mertebe mazhar-ı kabûl-i (15) müşkil-pesendān-ı enām olmuşidi ki bîtekellûf nüsha-i *Siyer-i Veysi* merhūma hem bā'is-i nüsah-ı şöhret ve hem vāsita-i tecdîd-i i'tibār u rağbet olup 'aynı ile mäh-ı sıyāmın zeylinde zuhūr eden revnak u ārāyiş ü neşāt-ı 'ıyd eyyām-ı rüzenin evkāt-ı *hāb-ālūd* u eyyām-ı imsāk-nümüduna vesîle-i nisyān ve hengām-ı esmār-ı [MI. 3/a] hadāyık u besātîn mevsim-i güzesteğin evrāk u esmārına²⁹ vāsita-i rüchān olduğu gibi dest-i rağbetden sükût sûretleri nümāyān oldu. Nüsha-i nevtarh-ı belāgat-nümā-yı fakîr nemek-i kütübhāne-i kibār u zîver-i pîštahte-i i'tibār ve enîs-i çeşm-i dil ü cān-ı³⁰ hüsn-şināsān-ı (5) āsār olmağla mâlik olanlar temellükünü ser-māye-i iftihār ve dest-res olmayanlar³¹ berhemzen-i te'essüf-i bîihtiyār olmak mertebelerine irtikā eyledi hattā ba'z-ı mekādîr-şināsān-ı fazl u hüner ve harîdārān-ı gevher-i iksîr-eser³² kemāl-i şevk ü rağbetlerinden mânende-i bādām-ı dü-mağz³³ ve misāl-i [E. 161/b] ābisten-i tev'em cild-i zer-şemme-i (10) vāhidde hatt-ı vāhid ile cem' etmeleriyle *Siyer-i Veysi* merhūm pîr-i ferzend-resānende gibi ser-levha-i zerrîn ü cedvel-i rengîn ile tecdîd-i libās-ı 'unvān ve tahsîl-i şöhret ü şān eylediği dakîka-sencān-ı mîzān-ı insāfa 'ayān ve kıymet-şināsān-ı kumāş-ı inşāya nümāyāndır. Egerçi bu zebān-güzār-ı kalem-i iddi'ā olan (15) şemāme-i ta'bîrāt-ı hüner-fürüşān³⁴ destbüy-ı tahrîrāt-ı hod-sitāyāna³⁵

²³ tārîh-i E: - MI

²⁴ Āstāne-i E: Āstān-ı MI

²⁵ merhūmu E: merkūmu MI

²⁶ Selāset-i E: Selāmet ü MI

²⁷ melāhat-i E: melāhat ü MI

²⁸ hüsn-i E: hüsn ü MI

²⁹ esmārına E: akmārına MI

³⁰ ü cān-ı E: - MI

³¹ olmayanlar MI: bulmayanlar E

³² iksîr-eser MI: ekser E

³³ bādām-ı dü-mağz E: mağz-ı dü-bādām MI

³⁴ fūrüşān E: fūrüşāna MI

³⁵ hod-sitāyāna E: hod-şināsāna MI

rāyīha-i fahr u mübāhāt-dan hālî olmadığı muhakkaktır ammā li'llāhi'l-hamd sirişt-i tahmîr-i fakîr ol makûle kâh-rîze-i zu'm u pindâr ve çirkâbe-i nahvet ü delâl-i cāhilāneden musaffā olmağla mutlakān tahdîs-i ni'am ve edā-yı şükr-i Vāhibü'l-kerem olduğu yine muhāt-ı 'ilm-i İllāhî'dir.

[MI. 3/b]

Harf u savt u nefes ü 'ilm ü hayāt u kudret
Şübhe yok olduğuna cümle 'atıyyāt-ı Hudā

Bende vü mā-melek-i bende Hudā'nın olıcak
Cehldir kim ki benim diyü iderse da'vā

Lākin eser-i merkūmuḡ³⁶ feth-i *Mekke*'den sonra nā'il-i imzā-yı hitām u vāsıl-ı (5) ser-hadd-i tamām olmadığına ba'z-ı 'avāyık-ı takdîr dāmen-gîr-i te'hîr olup yigirmi sene mikdārı ma'müre-i meşhûre-i belde-i³⁷ *Halebü's-şehbā*'da gūşe-nişîn-i 'uzlet ü tūşe-güzîn-i kanā'at olup fikdān-ı sermāye-i tāb u tevān [E. 162/a] ve derecāt-ı mirkāt-ı³⁸ hayāt hadd-i heftādî güzerān sebebiyle gülgeşt-i gülşen-seray-ı *Rûm*'dan bi'l-küllīye çeşm-bend-i ye's ü hırmān (10) olduğumuz eyyāmda ol diyārlarda nedret-i harîdār ve kılet-i rağbet ü i'tibār eser-i merkūmuḡ dā'īye-i itmāmın müsvedde-i zamîrden³⁹ hakk etmişken

Besā latīfe ki der-zımn-ı nā-murādîhāst⁴⁰

tıbkınca eyyām-ı sa'adet-nizām-ı hazret-i *Ahmed Hānî eyyeda'llāhu te'ālā*⁴¹ ve *ebkāhu sāha-i ekālîm-i seb'ayı hem-sirişt-i heşt-behişt*⁴² ve sāye-i (15) ma'delet-fermā-yı hākānî 'arsa-i ğabrāyı binā-yı ferādîs-i cinānla hem-hışt etdiği hengām-larda nokta-i devā'ir-i pergār a'vām-ı⁴³ sad u bîst⁴⁴ ü se merkezinde hırmān eylediği hengāmda meger dîde-i ümmîd-i fakîr-i⁴⁵ güzîde müşāhede-i ruhsāre-i devletle karîr ve pîşānî-i arzū māliş-i *Āstāne-i sa'adetle*⁴⁶ hem-kevkebe-i mihr-i münîr olmak nüvişte-i [MI. 4/a] cerîde-i takdîr olmağla cevāzib-i iltifāt-ı ba'z-ı vükelā-yı devlet⁴⁷ cünbiş-

³⁶ merkūmuḡ E: merkūm MI

³⁷ ma'müre-i meşhûre-i belde-i E: ma'müre-i şehir-i MI

³⁸ mirkāt-ı E: - MI

³⁹ dā'īye-i itmāmın müsvedde-i zamîrden MI: dā'īye-i itmām müsveddesin zamîrden E

⁴⁰ nā-murādîhāst E: nā-murādān MI - İstenilmeyen şeyler esnasındaki latife yeterlidir.

⁴¹ te'ālā MI: - E

⁴² heşt-behişt E: behişt MI

⁴³ a'vām-ı E: 'avām-ı MI

⁴⁴ sad u bîst MI: sad bîst E

⁴⁵ dîde-i ümmîd-i fakîr-i MI: dîde-i fakîr-i E

⁴⁶ sa'adetle MI: sa'adetde E

⁴⁷ devlet MI: devlete E

bahş-ı taht-ı revân-ı himmet ve zîn-keş-i rehvâr-ı niyyet-i ‘azîmet olmağla vâsıl-ı ser-menzil-i *Pây-ı taht-ı sa’âdet* oldukda bi-hamdî’llâhî te’âlâ müşâhede-i kemâl-iltifât-ı vükelâ-yı devlet (5) ile vâsıl-ı ‘ömr-i sâni [E. 162/b] vü nâ’il-i mansıb-ı refî’a-i Dîvânî oldukda gayret-keşide-i leb-i hurşîd olan⁴⁸ şeref-i dâmen-büs-ı şehryârî ile nâ’il-i aksâ-yı medâric-i âmâl ü âmânî olmak müyesser oldu.

Ben bilmezidim sa’âdetin⁴⁹ kevkebimin
Hem-düş-ı husûl olduğunu matlabımın

Biğ büse-i ârzü-yı pesîni vârimiş
Dâmân-ı (10) şehenşehde meger kim lebinim

Âğâz-ı medâyh-i pâdişâh halleda’llâhu ve ebkâhu

Huşyârân-ı encümen-i şühûd⁵⁰ ve mü-şikâfân-ı mu’ammâ-yı bûd u ne-bûda⁵¹ meşhûrdur ki gerdiş-i devâ’ir-i eflâk ve ihtilât-ı âbâ-yı ‘ulvî vü ümmehât-ı süflî netîcesi olan âmîziş-i âb u hâkden maksûd-ı Rabbânî zuhûr-ı mevâlîd-i selâse ve anıñ dahı eşref-i (15) envâ’ı olan neş’e-i nev’-i insânî ve tahmîr-i tynet-i insânîden dahı irâde-i Yezdânî gâyetü’l-gâye-i emr-i âferîniş olan mağfîret-i Sübhânî vü müşâhede-i âsâr-ı kudret-i Samedânî’dır ve bekâ-yı nev’-i insânî dahı lâ-bûd kavâ’id-i tevâlûd ü tenâsüle menût o dahı levâzım-ı âsâyiş ü⁵²istirâhata merbût o dahı nizâm-ı ‘âleme meşrût ve nizâm-ı [MI. 4/b] ‘âlem⁵³ hod ber-muktezâ-yı fehvâ-yı *lev lâ e’s-sultânü liye’küle’n-nâse ba’zühüm ba’zâ* mutlakân vücûd-ı pür-cûd u sûd-ı⁵⁴ selâtîn-i [E. 163/a] ‘izâm u havâkîn-i kirâm ile mazbût idigi aksâm-ı bedîhiyyâtındır.

Niçe mümkün ki mülükün buluna akrânı
Ferd olur dâver-i ‘âlem anı (5) olmaz sâni

Pâdişâh olmasa yek-demde olur kevn harâb
Pâdişehdir beden-i mülk-i cihânın cânı

Cenâb-ı kibrît-i ahmer ü iksîr-i ekber *kaddese sirruhü’l-ethar* hazretleri tesânîf-i mu’teberesinde *E’s-sultânü in kâne sâlihan fe-hüve mine’l-aktâbi ve in kâne gayra sâlihan fe-hüve mine’l-abdâl*⁵⁵ ibâretiyle ‘alâ-küllî hâlin

⁴⁸ olan MI: - E

⁴⁹ sa’âdetin E: sa’âdetin MI

⁵⁰ şühûd MI: şühûda E

⁵¹ ne-bûda E: ne-bûd MI

⁵² âsâyiş ü E: âsâyi-i MI

⁵³ nizâm-ı ‘âlem E: nizâm ve nizâm-ı ‘âlem MI

⁵⁴ sûd-ı E: - MI

⁵⁵ Bir padişah salih bir kimse ise velîlerdendir ya da salih bir kimse değilse dervişlerdendir.

(10) rütbe-i velâyetlerin tasrîh buyurmuşlar iken onların beyân-ı ‘uluvv-i şânı ve ta’rîf-i şevket ü ‘unvânı erbâb-ı elsine vü aklâmın derece-i tavsîfinden⁵⁶ müte’âlî ve merâtib-i medh ü ta’rîfinden müstağnîdir. Mülük-i cihâniyânın beyân-ı şevket ü şânlarına leb-cünbân olmak ‘aynı ile beyân-ı⁵⁷ irtifâ’-ı âsmân u tavsîf-i (15) iltimâ’-ı hurşîd-i dirahşân gibi hâsıl-ı tahsîl⁵⁸ makûlesinden ma’düddür. Bâlâ-yı menâbir-i heft-kişverde hutabâ mâlik-i rikâbü’l-ümem mevlâ mülükü’r-Rûmı ve’l-’Arabı ve’l-’Acem halîfetu’llâhi fi’l-’âlemîn ü zıllu’llâhi fi’l-’arzîn ta’bîrâtıyla leb-rîz-i edâ ve nağamât-ı dil-pezîr ile pür-sıyt u sadâ iken onların şân-ı [MI. 5/a] ‘âlîlerine⁵⁹ şâyân ta’bîr kankı lisândan [E. 163/b] tevakkü’ u mes’ûl ve kankı kalemde me’müldür. Hakkü’l-insâf edâ-yı senâ-yı mülükânelerinde⁶⁰ bizâ’a-i hurûf u kelimât killetinden hacîl ve matıyye-i sahîfe-neverd-i kalem pâ-der-gildir ancak cihet-i evsâf u⁶¹ hısâl ve (5) medâric-i fazl u kemâl ve mehâsin-i ahlâk u a’mâlde birbirlerinden tefâvüt ü tefâsul ve rüchân u imtiyâzları dahı emr-i muhakkak olmağla benedğan-ı senâver ü du’â-güyân-ı medîha-güsterleri dahı gülistân-ı mehâmid-i celîle-i husrevâne vü büstân-ı mehâsin-i ahlâk-ı cemîle-i mülükânelerinde⁶² tahrîk-i engüşt-i hâme-i Vassafâneye⁶³ (10) cesâret etmek i’tiyâdına istinâden küstâhâne vü ‘afv-hâhâne bast-ı makâle-i senâya ictirâ olundu.

Seniñ ey *Nâbi*-i kem-kadr degildir haddiñ
Eylemek vasfin⁶⁴ edâ pâdişeh-i devrânıñ

Sen degil elsine-i kevn ü mekân eyleyemez
Hakk-ı tavsîfin edâ hazret-i *Ahmed Hân*’ıñ

Hakkâ ki bir (15) pâdişâh-ı pâkîze-nihâddır ki zât-ı bî-’adil-i mekârim-peyvendleri vâsıta-i inşirâh-ı ervâh-ı âbâ vü ecdâd ve sıfât-ı bî-misl-i melâ’ik-pesendleri vesîle-i ibtihâc-ı eslâf-ı ‘âlî-nijâddır. Mecmû’a-i zât-ı sûtüde-sıfâtlarıyla silsile-i ‘aliyye-i *Osmâniyye* ervâh-ı mülük-i silsile-i uhrâ üzere tefâhür [MI. 5/b] itseler [E. 164/a] ahrâ vü revâ ve peder-i ‘âlî-güherleri merhûm behîşt-âşiyân *Firdevs*-mekân *Sultân Mehemed Hân* ‘aleyhi’r-rahmeti ve’l-güfrân hazretleri böyle yektâ-güher-i kâmil-sirişt

⁵⁶ tavsîfinden E: tavsîfden E

⁵⁷ beyân-ı E: - MI

⁵⁸ hâsıl-ı tahsîl MI: tahsîl-i hâsıl E

⁵⁹ ‘âlîlerine E: ‘âlî-şânlarına MI

⁶⁰ mülükânelerinde E: mülükâne MI

⁶¹ evsâf u MI: evsâf-ı E

⁶² mülükânelerinde E: mülükânelerinden MI

⁶³ Vassafâneye E: Vassafâne MI

⁶⁴ vasfin E: vasfıñ MI

kendülerin⁶⁵ hayru'l-halefi ve kendü zât-ı 'âlî-şânları böyle lü'lü'-i bî-hem-tâ-yı şâhvârîñ sadefî⁶⁶ olduğuna (5) kusûr-ı cevâhir-nigâr-ı cinânda ecdâd-ı 'izâmî beyninde fahr u mübâhât etmege her vechile elyak u sezâvârdır⁶⁷. Taht-ı saltanat-ı şeref-mesâs-ı zât-ı 'âlî-câhî ile cilve-nümâ-yı ihtizâz ve tuğrâ-yı ğarrâ-yı rif'at-intisâb-ı nâm-ı hümâyûnlarıyla sûret-nümâ-yı 'izz ü nâzdr. Hüsn-i sîmâ-yı dil-ârâ-yı mülükânesin sâni'-i Ezel kâlib-ı ahsen-i takvîm üzere envârdan (10) sirişte ve sûret-i nemekîn-i *Yûsufânesin* nakkâş-ı Kudret hüsn-i irâdetiyle nüvişte etdigine hâlen makâm-ı 'izzet-i *Yûsuf-ı Mısrî* dest-i tasarruf-ı mülükânesinde olduğu bürhân-ı kâfî vü şâhid-i vâfidir. Halâvet-i nâtika-i cân-bahşları hem-sîmâ-yı nefes-i *Mesîhâ* ve letâfet-i kelimât-ı nemekînleri 'allâme-i nüsha-i dershâne-i *İhyâdır* ve hurşîd-i hîred-i (15) müşkil-güşâsına nisbet 'ukûl-i dîgerân bi-'aynihî şem'-i⁶⁸ kâfûrî taht-ı saltanat-ı pîşgâhında⁶⁹ [E. 164/b] kanâdîl-i şeb-mânde minârâtdan bî-ziyâ-ter ve cevher-i dâniş ü şu'ûr-ı dakîka-nümâsına nazar fikr ü şu'ûr-ı sâ'ir-i enâm gûyâ elmâs-ı ravza-i Nebevî'ye nisbet zurûf-ı sâ'at-i bâzârîde cây-gîr-i hazef-pâre-i kem-kadrden bî-i'tibâr-terdir. Pîşânî-i [MI. 6/a] evâmir ü berevât-ı hümâyûnda cilveger-i hutût-ı şevket-makrûnlarında meşhûd olan şîve-i hüsn ü letâfet ve kirîşme-i nezâket ü zarâfet mâverâ-yı hadd-i tahîrîdir. Her elifi kâmet-i hürân-ı behîştten dil-rübâyende-ter ve her bâsı tabak-ı mîve-i cinândan nümâyende-ter her (5) râsı ğurre-i ğarrâya⁷⁰ harf-endâz-ı noksânî ve her lâmı ğisû-yı 'arâyis-i Firdevs'e mâye-bahş-ı haclet ü perîşânî her tâsı tâs-ı gerdûmî⁷¹ şerm ü hâyretle nigûn ve her fâsı feylesofân-ı eyyâmı ihâta-i hayretde zebûn eylediği dekâyık-şinâsân-ı fûnûn-ı hutût-ı 'anber-gündur. Sür'at-i fehm ü idrâkde bî-enbâz ve cevân-ı tab'-ı çâlâkları keşşâf-ı (10) verâ-yı perde-i râz ve enâmil-i fikr-i hümâyûnları hall-i mu'akkad-ı⁷² ma'ânî-i müşkilede cümleden mümtâz olduğu ekâlîm-i 'âleme velvele-endâz ve ⁷³cemî'-i ahvâl ü a'mâlde mîzân-ı ahkâm-ı şer'-i kavîm pîş-nihâd-ı dîde-i ma'deletleri ve cümle-i umûrda şâhrâh-ı [E. 165/a] tarîk-i müstakîm memerr-i rehvâr-ı⁷⁴ niyyet ü irâdetleridir. Renciş-i mürçe-i nâçîz meslek-i re'fet-i şefkatlerinde nâ-câ'iz ve (15) mefhûm-ı mes'ele-i 'âciz-nevâzî hâşîye-i nüsha-i halîm ü

⁶⁵ kendülerin E: kendülerin MI

⁶⁶ bî-hem-tâ-yı şâhvârîñ sadefî E: bî-hem-tâ vü şâhvâr sadefî MI

⁶⁷ sezâvârdır MI: sezâdır E

⁶⁸ şem'-i E: şema'-i MI

⁶⁹ pîşgâhında MI: pîşgâhına E

⁷⁰ ğarrâya E: ğarrâ-yı MI

⁷¹ tâsı tâs-ı gerdûmî E: zâsı gerdûmî MI

⁷² mu'akkad-ı: ma'âkid-ı E, MI

⁷³ velvele-endâz ve MI: velvele-endâzdr E

⁷⁴ rehvâr-ı E: - MI

merhametlerinde derece-i vücûbda⁷⁵ fâ'izdir. İtfâ-yı harîk-i derdmendân meşreb-i himmet-i hüsvânelerinde cümleden akdem ve tahlîs-i garîk-i bî-çâregân fermân-ı merhamet-fermâlarına müsellemdir. 'İbâret-i tesâmuh-ı hatâkârân evvelîn-satr-ı risâle-i şefkatleri ve kelîmât-ı 'afv-ı günehkârân ser-sühan-ı [MI. 6/b] dîbâce-i menkabetleridir. Çâre-bahşî-i dil-hastegân-ı hirmân kemîne-dârû-yı şifâhâne-i 'âlem-penâhları ve dest-gîrî-i dermandegân kem-terîn-tınâb-ı bârgâh-ı zıll-ı İllâhîleridir. Zühd ü takvâ seccâde-be-düş-ı hıdmet-i tâ'atleri ve 'ıffet ü 'ismet perde-dâr-ı harem-serây-ı (5) 'izzetleridir. Tevfîk ü⁷⁶ meymenet mülâzim-i dergâh-ı devlet-penâhı ve fehm ü dirâyet gencür-ı hazâ'in-ı⁷⁷ intibâhı ve nûr-ı firâset meş'ale-i bâb-ı şevket ü destgâhlarıdır. Sübha-i elmâs-ı silsile-i 'aliyyelerinde bu rütbe safvet-i tıynet ü letâfet-i hilkatle muttasıf bir cevher-i âbdâr ve miyân-ı nücüm-ı nesl-i tâhirlerinde envâr-ı mehâsin-i ahlâk u pertev-i (10) mehâmid-i evsâfla mütecellâ bir kevkeb-i tâbdâr zuhûr-ı meşhûd [E. 165/b] olmadığı rakam-keşân-ı evrâk-ı târîh-nüvîsân-ı âfâkıy rakam-zede-i ittifâklarıdır.

Sübha-i gevher ise silsile-i nesl-i kerîm
Bu nişângâhıdır ol sübha-i 'âlî-kadriñ

Kevkeb-i devlet ise zümre-i eslâf-ı 'izâm
Bedrdir kevkeb ile farkı 'ayândır bedriñ

Eger havf-ı tasdî'-i 'inân-gîr-i kümeýt-i tîz-hîz-i kalem ve bîm-i tatvîl-i sedd-i cüybâr-ı rakam olmasa ne Nîl ü⁷⁸ Fûrât-ı senâları kâbil-i vakfe-i sükûn ve ne sefîne-i şevk-i bende-i hevâ-peymâları tek-â-pûda zebûn olmak nâ-mutasavver olmağla cânib-i bâğçe-i hâs-ı 'ömr ü⁷⁹ devletlerine imâle-i licâm-ı kalem-i hoş-hıram kılındı.

Nâbiyâ eyle du'âsın o şeh-i devrânıñ
'Ömrünü devletini eylesün Allâh ziyâd

[MI. 7/A]

Eylesün düşmen-i bed-hâhını⁸⁰ kahr eylemede
Leşker-i nusret ü te'yîd-i İllâhî imdâd

Bî-ta'ab eylesün âmâde mühimsâz-ı hod
Her neyi eyler ise⁸¹ tab'-ı hümâyûnı murâd

⁷⁵ vücûbda MI: vücûba E

⁷⁶ Tevfîk ü E: Tevfîk-i MI

⁷⁷ hazâ'in-ı MI: hazîne-i E

⁷⁸ ü E: - MI

⁷⁹ 'ömr ü MI: - E

⁸⁰ bed-hâhını MI: bed-hâhını E

⁸¹ neyi eyler ise E: ne eyleser MI

Görmesün zerre kadar āyine-i kalbi keder
Olmasun nîm-nefes kalb-i şerîfî nâ-şâd

Eyleyüp gülşen-i ikbâlini (5) Hak tâze vü ter
Eylesün düşmeniniñ hirmen-i ‘ömrün ber-bâd⁸²

Eylesün ‘ömr-i ‘tabî’iyi güzer eyyâmı
Olsun âsüde zamânında bilâd-ı ‘ubbâd

Senâ-güzârî-i⁸³ Âsâf-ı ‘âlî-cenâb

Ba’de hâzâ tahrîk-i yekrân-ı şîrîn-cünbiş-i kalemden maksüd beyân-ı
te’hîr-i eser-i *Zeylû’s-siyer* iken:

[E. 166/a] Bir menzile ‘azm üzre iken nâ’ire-i şevk
Bir gülşeniñ ârâyişini güş etdim
Oldum o kadar zevk-i temâşâsına ğark
Kim menzil-i maksüdu ferâmüş etdim

tıbkınca reh-güzâr-ı⁸⁴ hâme-i hoş-reftâr senâ-yı şehryârîye düçâr olmağla
bir müddet inâha-i cemmâze-i ‘azîmet idüp⁸⁵ ve⁸⁶ bi-hamdi’llâh ber-vefk-i
dil-hâh gülgeşt-i cilve-i nüzhet müyesser oldukdan sonra havf-ı dürbâş-ı
büstâniyân-ı bîgânerândan yine câdde-i maksüd-ı aslıye⁸⁷ (15) ‘azîmet
niyeti ile âvâre-i⁸⁸ ser-râh-ı⁸⁹ hayret iken nâ-gâh kâ’id-i ğarîb-nevâz-ı
tevfik ü ‘inâyet bir sarây-ı dil-ârâ-yı behişt-nümâya reh-nümâ-yı delâlet
oldu ki⁹⁰ hendese-i erkânı dest-nihâde-i ‘inâyet-i Yezdânî ve miftâh-ı bâb-
ı devlet-me’âbı ceyb-nişîn-i hıfz u hırâset-i⁹¹ Rabbânî idi. Nişîmenleri
âsâyişgâh-ı ‘izz ü ikbâl [MI. 7/b] ve revzenleri tavâfgâh-ı nesâyim-i yümn
ü iclâl idi. Medâyih-i hüsnîyyât-ı çeşm-serây tahrîr olunsa sahâ’if-i dîvâr-ı
ser-be-çarhına nâ-güncüde ve letâfet-i⁹² hâtır-rübâsı⁹³ çeşm-i temâşâyla nâ-
sencüde olmağla ol vâdîden tayy-ı kalem-i imlâ olunduğuna sâye-i dîvâr-ı
ilticâya (5) mürâca’at olundu.

⁸² Eylesün düşmeniniñ hirmen-i ‘ömrün ber-bâd E: - MI

⁸³ **güzârî-i** E: **güzâr-ı** MI

⁸⁴ reh-güzâr-ı MI: reh-güzer-i E

⁸⁵ idüp E: - MI

⁸⁶ ve MI: - E

⁸⁷ aslıye E: aslıye ğarîb MI

⁸⁸ âvâre-i E: idâre-i MI

⁸⁹ ser-râh-ı MI: ser-reh-i E

⁹⁰ oldu ki E: erîke-i MI

⁹¹ hıfz u hırâset-i MI: himâyet-i E

⁹² letâfet-i MI: letâfet-i ârâyiş-i

⁹³ hâtır-rübâsı MI: tâhir-rübâsı E

Hâne-i ü hâne-i çeşm-i menest
Çeşm-i men ez-hâne-i ü rüşenest

Ol sandūka-i sa'âdetin gevher-i şehsuvârı ve ol burc-ı [E. 166/b] semâhatin mihr-i tâbdârı âb-rû-yı dîvân-hâne-i devlet ser-levha-i cerîde-i vezâret sâhib-i rüşd ü sedâd âsaf-ı sâf-dil-i pâk-i'tikâd hayr-hâh-ı dâ'ire-i devlet ğayret-keş-i nâmûs-ı (10) saltanat vâsıl-ı mezâyâ-yı⁹⁴ sırr-ı hakîkat kadr-dân-ı tevekkül-i rızâ ve 'amel-güdâz-ı kâ'ide-i perhîz ü istiğnâ⁹⁵ dâmâd-ı pâdişâh-ı kişver-güşâ hazret-i *Silahdâr 'Alî Pâşâ yessera'llâhu bi'l-hayri mâ-yürîdü ve mâ-yeşâ'*dır ki⁹⁶zât-ı bî-misâline mu'âdil gevher-i girân-kadr kân-ı imkânda nâdirü'-z-zuhûr ve öyle kevkeb-i tâbdâr felek-i 'ulvî-i vezâretde ancak hezâr sâlde bir manzûr olur. Merâtib-i zâhire-i suverîde intihâ-yı (15) medâric-i rif'at ü ğâyet-i me'âric-i vekâlet 'add olunan rütbe-i 'âlî hasret-keş-i çeşm-i kabülü ve miftâh-ı tılısm-ı umûr-ı memleket i'tibâr olunan cins-i hâlî ceyb-i i'tisâmının güdâhte-i ârzü-yı duhûlûdür ammâ nâ'il-i güşe-i çeşm-i iltifâtı olmak makûle-i muhâlâtandır. Ma'a-hâzâ meşreb-i dervîşâne vü meslek-i mütevâzî'âneleri mağbût-ı [MI. 8/a] sulahâ-yı enâm u mahsûd-ı meşâyih-ı eyyâmdır. Sinn-i 'azîzleri henüz mirkât-ı erba'îne nâ-resâ iken ahlâk-ı mühezzebe vü etvâr-ı mü'eddebeleri niçe erba'in çıkarmış zemîme-i zulmânî vü ahlâk-ı reddiye-i nefsanî nekâyısın sâlibdir. [E. 167/a] Metâ'-ı endek-yâb-ı mekârim-i ahlâk⁹⁷ libâs-ı kâmet-i⁹⁸ isti'dâdları ve mehâsin-i evsâf⁹⁹ hem-râz-ı¹⁰⁰ tab'-ı me'âlîmu'tâdlarıdır. 'Ulemâ-yı vakt medrese-i fazl ü kemâllerinde ders-hân ve meşâyih-ı 'asr hânkâh-ı safvet-penâh-ı zamîrlerinde sukâta-çîn-i nevâle-i 'irfân olduğu bâhir-i bürhândır. Mefhûm-ı hadîs-i şerîf-i *men hüsni'l-İslâmi'l-mer'i terkühü mâ-lâ ya'nihi* (10) pîş-nihâd-ı bâsıra-i şu'urı ve me'âl-i sa'âdet-iştimal-i *lâ-yahlisu li'l-mer'i dînihî hattâ yuhibbu li-ehîhi mâ-yuhibbu li-nefsihî* düstürü'l-'amel-i cümle-i umûrlarıdır ve nûsah-ı nev-nakş cümle-i defe-zede-i nefsü'l-emri yekketâz-ı mücâzefe vü mübâlağadan hâlî idigi 'âlimü'l-hafiyyâta 'ayândır. Rağbet-i zihn-i derrâkleri fezâ'il ü ma'ârif (15) mahsûr ve evkât-ı 'ömr-i 'azîzleri tahsîl-i 'ilm ü kemâle maksûr ser-engüşt-i fehm-i derrâkine 'ukûd-ı müşkile-i nikât u işârât nâ-hâ'il ve kahrâman-ı tab'-ı çâlâkine¹⁰¹ tılısm-ı müşkil-bend-i hakâyık-'ibârât nâ-kâbidir. Nazar-ı i'tibârında bir mes'ele-i gâmıza

⁹⁴ mezâyâ-yı E: ziyâ-yı MI

⁹⁵ kadr-dân-ı tevekkül-i rızâ ve 'amel-güdâz-ı kâ'ide-i perhîz ü istiğnâ E: - MI

⁹⁶ *mâ-yeşâ'*dır ki E: *mâ-yeşâ'* MI

⁹⁷ ahlâk E: - MI

⁹⁸ kâmet-i E: ikâmet-i MI

⁹⁹ evsâf MI : evsâf ehâlî-i âfâk E

¹⁰⁰ hem-râz-ı MI: hem-zâd-ı E

¹⁰¹ çâlâkine E: çâlâklerine MI

istihrâcı feth-i hazâ'in ü defâ'inden matlûb-ter ve sâmi'a-i râğbetlerinde [MI. 8/b] bir ma'nî-i nâ-şinîde nefâ'is-i hedâyâ-yı girân-bahâdan mergûb-terdir. [E. 167/b] Zihn-i vakkâdına nisbet nücûm-ı âsumân hem-rûtbe-i şerâr-ı kem-mikdâr ve tab'-ı nakkâdına nazar zer-i hurşîd ü nukre-i mâh kem-'ayârdır. Mücâlese-i 'ulemâ vü muvânese-i 'urefâ ârâyîş-i evkât-ı 'azîzleri ve mesâ'il-i (5) sa'bû'l-fehm ü 'asîrû'l-idrâk gûdâ-yı tab'-ı ser-tîzleridir. Nihâd-ı tecrîd¹⁰²-pesendleri ğavvâs-ı bihâr-ı cümle-i fûnûn ve zihn-i büleñd-i 'ulvî-peyvendleri seyyâh-ı bilâd-ı cemî'-i şürûh u mütündür. Âşinâ olmadıkları fenn kütübhâne-i devrânda ma'dûm ve ğuş-ğüzârları olmamış sühan mecmû'a-i âfâkda nâ-mersûmdur. Istilâhât-ı (10) cemî'-i fûnûn cerîde-i hâtır-ı tâbnâklerinde muharrer ve zebân-ı çâlâklerinde kelimât-ı rûz-merreden eşher ü hâhîde-terdir.

Zihn-i pâki cümle fenden sûdmend
Kimde vardır böyle tab'-ı ser-büleñd

Etmemiş nahv-i havâyâ sarf-ı vakt
Ġâmîzât-ı 'ilme olmuş nakş-bend

Çüb-ı¹⁰³ nikât u kinâyât ve sitâre-i (15) tevriye vü isti'ârât ve ğışâve-i îhâm u işârât sûtür-ı elġâz-ı hasıyyât u 'ukûd-ı mu'âmmeyât-ı müşkilât nûr-ı basîretlerine nâ-mestûr ve pîşġâh-ı tab'-ı çâlâklerinde hem-rûtbe-i kelâm müsta'mel ü meşhûrdur. Menba'u'n-nehreyn-i zâhir ü bâtınları zîver-i kelimât-ı insâniyye ile [E. 168/a] ma'mûr ve mecma'u'l-bahreyn-i sûret [MI. 9/a] ü ma'nâları envâ'-ı celâ'il-hasâ'il-i nefsâniyye ile meftûr olmaġın 'ibârât-ı rengîn-târ-ı *Makâmât-ı Harîri* kabâ-yı kadd-i şu'a'-ı basarları ve işârât-ı hakâyık-nikât-ı *Fütûhât-ı¹⁰⁴Mekkî* pîrâhen-i nürü'l-'ayn-ı yakîn-i basîretleridir. İstihkâm-ı *Binâ*-yı ġarrâ (5) *Maksûd-ı¹⁰⁵* İlâhî olmaġla *Merâh*-ı dâ'ire-i rif'atlerinde 'Avâmil-i tevfiġ derkâr ve fevâ'il-i sa'âdet lâzım-ı ta'diye-i hüsn-âsârdır. Enmûzec-i terkîb-i tıynetlerinden müstefâd olan şerbet-i *Şâfiye* dil-hastegân-ı âmâle *Kâfiye* ve bizâ'a-i ta'rîfât-ı mâdde-i senâlarına ġayr-ı *Vâfiye*dir. *Kâmûs*-ı isti'dâdları sıhâh-ı cevâhir-i fezâ'il ile meşhûn (10) ve *Mültekiyyü'l-bahr*-i 'anâsır-ı pâkîzeleri kenz-i emti'a-i fûnûndur. Evkât-ı hayât-ı 'ömr-i 'azîzleri mütâla'a-i küttâba masrûf ve tahsîl-i 'ilm ü kemâle meş'ûf olmaġla emsâliniñ ferâhem-kerde-i dest-i hırs etdikleri nukûd u emvâle bedel bu zât-ı me'âlî-sıfâtıñ cem'-i kütüb-i nefseye iştiġâl ve ekser hatt-ı küberâ-yı musannifin [15] ü kalem-i kudemâ-yı mü'ellifin olduġundan kıymet-i girânile iştirâ vü istihsâl buyurmaları ile aksâm-ı sîm ü zerden gencîne-i temellüklerinde cild-i

¹⁰² tecrîd MI: tecerrüd E

¹⁰³ Çüb-ı E: Hüb MI

¹⁰⁴ *Fütûhât-ı* MI: - E

¹⁰⁵ maksûd-ı E: - MI

müzehheb ü ser-levha-i zerrînden gayrı mevcûd [E. 168/b] olmak ağleb-i muhtemelâtıdır. Bâ-în-heme nev'an mübâyin-i hısâl-i muharrere ve münâfî-i sıfât-ı merkûme-i mukarrere 'add olunan cevher-i [MI. 9/b] hengâm-şinâs-ı şecâ'at-ı¹⁰⁶ vakt-bîn-i şehâmet dahı nüsha-i câmi'a-i isti'dâdlarında merkûz ve amâde-i fırsat-ı zuhûr u bürûzdur.

Temkîn resm-i 'izz ü 'alâ mevki'indedir
Âdâb vaz'-ı hilm ü hayâ mevki'indedir

Tevfikdir ma'âdini te'yîd-i rehberi

(5) Her ne ederse men' ü 'atâ mevki'indedir

Mâ-hasal lücce-i evsâf-ı seniyyeleri bî-kenâr ve emvâc-ı ahlâk-ı marziyyeleri bî-şümâr olmağla sâhiline 'adem-i vüsûlünden i'tizâr tarîkiyle cezîre-i maksûd-ı aslıye bu vechile idâre-i sefîne-i tahrîr olunur ki ol âsaf-ı bülend-câhîş şeref-i vüsûl-i meclis-i me'âlî-nizâmlarıyla¹⁰⁷ mihmân-ı (10) behîşt kadar nâ'il-i 'izz ü rif'at ve rûbe-i müsûl-i bisât-büsî-i ma'raz-ı rif'atleriyle leb-rîz-i şerbet-i behcet ve neyl-i muhâtabât-ı terhîb ü ikrâmlarıyla ser-be-çarh-ı iftihâr ve mu'âmelât-ı kadr-şinâsâne-i nevâziş ü iltifâtlarıyla vâsıl-ı evc-i i'tibâr oldukdan¹⁰⁸ gayrı cerîde-i ittibâ'-ı hâs-ı hâneğî¹⁰⁹ zümresine iltihâkla kesb-i irtifâ'-ı (15) derecât ve emvâc-ı müte'âkıbe-i in'âm u¹¹⁰ ihsânlarına istiğrâk ile tecdîd-i [E. 169/a] libâs-ı hayât siyâkıında meclis-i hâsü'l-hâs-ı sohbet-i¹¹¹ 'âlîlerine ruhsat-ı¹¹² ihtisâs ile tenvîr-i dîde-i evkât u şühûr lü'lü'hâ-yı nâtuka-i gevher-nisârlarından fırsat-ı iktinâs ile tahsîl-i bizâ'a-i mübâhât hilâlinde zamîr-i safâ-semîrleri [MI. 10/a] bi't-tab' cānib-i inşāya meyyāl ve menba'-ı sâfû's-sâf-ı hâtîr-ı hatîrleri riyâz-ı ta'bîrât-ı tâze-i rengîn-me'âle seyyāl¹¹³ olduğundan fazla sirişt-i pâkîzeleri ahbâr-ı sâ'irden füzûn âsâr-ı rûhânî-me'âl-i *Fahrü'l-mürselîn* 'aleyhi's-salâtü ve's-selâm (5) hazretlerine¹¹⁴ incizâb üzere olmağla bu dâ'î-i siddîku'l-bâllerin tekml-i siyer-i nâ-tamâm husûsunda teşvîk için bir vechile tahrîk-i leb-i şekkerîn-edâ ve gül-pâş-ı kelimât-ı sâmi'a-pîrâ buyurdular ki bi-hamdi'llâhi te'âlâ destgâh-ı hayâtda henüz şâne-i bâlâ-cünbiş-i mütehayyile ve târ-ı enfâs-ı (10) lahme-i nutk u mâkû-yı lisân ber-câ iken böyle eser-i mu'teber ve bu güne kumâş-ı hoş-manzar

¹⁰⁶ şecâ'at-ı E: şecâ'at ü kuvvet-i MI

¹⁰⁷ nizâmlarıyla E: nizâmlarına MI

¹⁰⁸ oldukdan E: olundukda MI

¹⁰⁹ hâs-ı hâneğî MI: hâsü'l-hâs-ı hâneğîler E

¹¹⁰ in'âm u E: - MI

¹¹¹ sohbet-i E: - MI

¹¹² ruhsat-ı MI: - E

¹¹³ me'âle seyyâl MI: âmâle seyyâle E

¹¹⁴ hazretlerine MI: - E

nākıs kalmak nā-revā ve kudūd-ı mesāmi⁷-i enām böyle metā⁷-ı nev-zuhūr ile tezyından¹¹⁵ mahrūm kalmak üstād-tabî⁷ate nā-sezādır deyü gāh kināye vü gāh tasrīh ile işāret ü îmā hattā egerçi *Nazmî-zāde-i*¹¹⁶*Bağdādî* [E. 169/b] dā⁷ıye-i tekml̄ ile kalem-cünbān-ı (15) sevād olmuş ammā ‘ayn̄ ile kabā-yı zer-tāra merre-i Bağdādî yā cāme-i bārīk-tār-ı Mīrzāyī kirpās-ı Mūsulī ile tezyılden farkı yokdur ta⁷bīriyle teşvīk ü igrā buyurmaları bu pīr-i kühen-sāl-i perīşān-bālīñ tennūr-ı füsürde-i tab⁷ına vesīle-i iltihāb-ı şevk-i cedīd ve eczā⁷-yī perākende-hāhişine şīrāze- [MI. 10/b] düz-ı te⁷kīd olmağın metevekkilen ‘ale⁷llāh cādde-i maksūda vaz⁷-ı kadem ve mevkıf-ı mu⁷allā-yı beyt-i siyeh-kabā-yı āmāle¹¹⁷ imāle-i zimām-ı yekrān-ı kalem kılındı.

Vir ilāhī ‘Alī Pāşā-yı kerīmü⁷’l-hulkun
‘Ömrüne devletine sāye-i hıfzında makām

(5) Nice tekml̄ine oldıysa sebep bu eseriñ
Eyle noksānlarını sen dahı lutfunla tamām

Hakkā ki rüz-ı rahmet-endüz-ı feth-i *Mekke*-i mübāreke ki a⁷zam-ı eyyām-ı dühūr ve ser-halka-i silsiletü⁷z-zeheb-i sinīn ü şühūr idigi şā⁷ıbe-i şekk ü iştibāhdan dūrdur. Zīrā tertīb-i mukaddemāt-ı hikmet-nizām-ı rahmet-ābād-ı ‘ālemden ta⁷alluk-kerde-i irāde-i Ezeliyye hazret-i ‘Alīm ü Hakīm cellet (10) ‘azametühū nefice-i vücūd olan nev⁷-i insānī idigi vāzıhdır ve mertebe-i ecrām-ı münire-i sevābit ü seyyārātda enver ü eşher-i [E. 170/a] şems ü kamer ve mertebe-i cemādātda elmās u zümürüd ü yākūt u güher ve mezübātda sīm ü zer olduğı rüşen-terdir ve mertebe-i nebātda dahı ezāhīr-i ezher ve mertebe-i me⁷kelde¹¹⁸ ezr ü kendüm ve semerātda ‘ineb ü hurmā olduğı (15) mānend¹¹⁹ mertebe-i hākde mehāzī-i sudūr-ı insānī arāzī-i mukaddese-i mu⁷tebere mukābil kılınup vicdānı *Beytu⁷llāh*-ı athar olduğı gibi fırak-ı insānī beyninde dahı enbiyā⁷-i ‘izām ‘aleyhimü⁷s-selām ve vereseleri olan evliyā-yı kirām idigi mā-lā-kelemdir. Fırka-i enbiyā beyninde dahı *Hil⁷at-pūş-ı hāsü⁷’l-hās-ı levlāk* ve *Tuğrā-be-dest-i tevkī⁷-i ve mā-erselnāk* [MI. 11/a] cenāb-ı *Hatmü⁷’l-enbiyā Eşref-i mahlūkāt u Efdāl-i mevcūdāt* olduklarına binā⁷en ber-muktezā-yı fehvā-yı *el-Mekketü vasatu⁷d-dünyā va⁷llāhu ra⁷’ufün bi⁷’l-’ibād*¹²⁰ ve nokta-i dā⁷ire-i kevn ü mekān ve kalb-i cesed-i imkān olan feth-i *Mekke*-i mübāreke ki a⁷zam-ı fütühāt (5) ü akdem-i mühimmāt-ı dīniyye ve zamān-ı bi⁷set-i *Hatmü⁷’l-*

¹¹⁵ tezyından E: tezeyyülden MI

¹¹⁶ *Nazmî-zāde-i* E: *Nazmî* MI

¹¹⁷ siyeh-kabā-yı āmāle E: siyeh-kabāya MI

¹¹⁸ me⁷kelde E: te⁷ekkülde MI

¹¹⁹ mānend MI: gibi E

¹²⁰ *Mekke Dünyā*’nın ortasıdır. Allah kullarına karşı çok merhametlidir.

mürselîn ‘aleyhi’s-selâm dahı mevsim-i hırmen-i mezra’a-i rahmet olmağla bu rüz-ı nusret-fırüzda leme’ân eden âsâr-ı rahmet-i Rabbânî vü ‘alâyim-i ‘inâyet-i Samedânî yârâ-yı iktidâr-ı kalem-i kûteh-zebândan bîrûn olduğı kınâ’-ı çehre-i i’tizâr kılınmak vechi üzere matlab-ı bâz-mândeğe (10) bu tarık üzere şürû olunur ki âyîn-bendân-ı şehristân-ı siyer-i *Seyyidü’l-beşer* bu kumâş-ı nev-zuhûr ile tezyîn-i çârsû-yı eser yelemişlerdir ki:

Kaynaklar

- Diriöz, Meserret (1994). *Eserlerine Göre Nâbî*. İstanbul: Fey Vakfı Yay.
- Donuk, Suat (2015). “Siyer-i Veysî’ye Yazılan Zeyiller ve Nev’î-zâde Atâyî’nin Zeyl-i Siyer-i Veysî’si”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8 (38): 103-141.
- Erkan, Mustafa (1994). “Dürretü’t-tâc”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* 10: 33-34.
- Gültekin, Hasan (2014). *Nâbî, Zeyl-i Siyer-i Nebevî*. İstanbul: Minval Yayınları-Zepros Kitap.
- Güner, Galip, Güner, Nurhan (2003). *Esamî-i Şuarâ-yı Âmid*. Ankara: Anıl Matbaa ve Ciltevi.
- Nâbî. *Nebzet min Zeyl-i Nâbî an Feth-i Mekketi’l-Mükerreme şerefehâllâhu teâlâ (MI.)*. Amerika: Micgihan University Library, Nr: Isl. Ms. 378.
- Nâbî. *Zeyl-i Siyer-i Nâbî (E.)*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Es’ad Efendi Bölümü, No. 2443/2.
- Özmen, Abdulsamet (2014). “Nâbî’nin Siyer-i Veysî’ye Yazdığı İkinci Zeyl”. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi /The Journal of Turk & Islam World Social Studies* 1(1) :44-52.
- Öztürk, Nuran (1997). *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî (Dürretü’t-tâc fî-Sîreti Sâhibi’l-mi’râc*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, SBE.